

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA SMULKIOJO IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTRA

2010 m. gegužės 28 d. Nr. VA-P-20-12-10
Vilnius

Auditas atliktas, vykdant
Valstybės kontrolės 2-ojo audito departamento direktorės Zitos Valatkienės
2008-08-04 pavedimą Nr. P2-20-12

Auditą atliko valstybiniai auditoriai:
Rita Buidovienė (grupės vadovė)
Liudvikas Smilgevičius
Laurynas Bilkis
Jolanta Dvinelytė

Auditas pradėtas 2009-10-22
Auditas baigtas 2010-05-28

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

TURINYS

Santrauka	3
Ižanga	5
Audito apimtis ir procesas	7
Audito rezultatai	9
1. SVV subjektų vaidmuo rengiant Ekonomikos skatinimo planą	9
2. Verslo aplinkos gerinimas	12
2.1. Administracinės (biurokratinės) naštos verslui mažinimas	12
2.2. Biurokratinės naštos verslui mažinimo darbo grupės veikla	14
3. Verslo finansavimo galimybių išplėtimas	19
3.1. Mažų kreditų teikimas – 1 etapas (MK1)	21
3.2. Mažų kreditų teikimas – 2 etapas (MK2)	24
3.3. Atviras kreditų fondas (AKF)	27
3.4. Kitos INVEGA taikomos finansavimo galimybių išplėtimo priemonės	29
3.4.1. Valstybės garantijos už verslo paskolas	29
3.4.2. Dalinis paskolų palūkanų kompensavimas	30
3.5. JEREMIE kontroliuojančiojo fondo veikla	33
3.6. Verslo finansavimo galimybių išplėtimo rezultatai	35
4. Ekonomikos skatinimo plano įtaka SVV	36
4.1. Bankų išduotų paskolų duomenų analizė	36
4.2. ESP įtaka ūkio subjektų skaičiui ir įmonių bankroto procesui	38
4.3. ESP įtaka Lietuvos gyventojų užimtumo, nedarbo lygiui ir gyventojų migracijai	39
5. Ekonomikos skatinimo plano įgyvendinimo rezultatai	43
Išvados ir rekomendacijos	46
Priedai	50

SANTRAUKA

Smulkaus ir vidutinio verslo (toliau – SVV) reikšmė ir indėlis į šalies ūkį kasmet didėja. SVV subjektai yra mažos ir vidutinės įmonės, kurios Lietuvoje, kaip ir kitose ES šalyse, sudaro daugiau kaip 99 proc. visų šalies įmonių. Sėkminga SVV plėtra lemia sparčiau augantį bendrąjį vidaus produktą (BVP), daugiau surinktų mokesčių, didesnę užimtumą, socialinę gerovę ir saugumą.

Vykdydama valstybės politiką SVV srityje ir įgyvendindama krizės įveikimo plane numatytas priemones SVV plėtrai, Ūkio ministerija 2009 m. vasario mėn. parengė Ekonomikos skatinimo planą (ESP). Šiame plane numatyta parama verslui, verslo veiklos sąlygų palengvinimas ir jo skatinimas, finansavimo galimybių išplėtimas, socialinės įtampos visuomenėje mažinimas.

Audito tikslas - Įvertinti Ekonomikos skatinimo plano įtaką smulkiojo ir vidutinio verslo plėtrai ir numatytų jos įgyvendinimo priemonių rezultatus. Iš ESP numatytų priemonių, didžiausią poveikį SVV plėtrai galėjo turėti Verslo finansavimo galimybių išplėtimo ir Verslo aplinkos gerinimo priemonės, todėl šio audito metu daugiausia dėmesio skyrėme šiose Ekonomikos skatinimo plano dalyse numatytoms priemonėms.

Rengiant Ekonomikos skatinimo planą, pagrindinė kliūtis verslo plėtrai buvo apyvartinių lėšų trūkumas ir sumažėjusios skolinimosi galimybės, todėl Ūkio ministerijos plane numatyta prioritetą – išplėsti verslo finansavimo galimybes – galima vertinti teigiamai. Pasirinktas vienas iš pagrindinių plano prioritetų – išsaugoti esamas darbo vietas, nėra tinkamiausias, nes esant pasaulinei ekonominei krizei SVV persiorientuoja, ir kai kurių darbo vietų išlaikymas tampa ekonomiškai nenaudingas. Didesnį ekonomikos atsigavimą užtikrintų naujų darbo vietų kūrimas. Šį prioritetą Ūkio ministerija numatė 2010 m. prioritetiniuose darbuose.

Ekonominio skatinimo plano įtaka 2009 m. darbo vietų išsaugojimui buvo minimali, nes plane numatytos priemonės nepajėgė sustabdyti spartaus nedarbo augimo Lietuvoje. Be to, Ūkio ministerija nenustatė vertinimo kriterijų, pagal kuriuos būtų galima įvertinti, kiek ir kokią įtaką darbo vietų išsaugojimui turės Ekonomikos skatinimo planas, o kiek darbo vietų bus išsaugota verslo pastangomis.

Lietuvos tikslas iki 2011 m. pabaigos nacionalinę administracinę naštą verslui sumažinti 30 proc. yra 5 proc. didesnis, o jo įgyvendinimo terminas vienais metais trumpesnis, nei reikalauja ES teisės aktai. Jeigu per 2010 m. nebus atliktas nacionalinės administracinės naštos verslui vertinimas, šis tikslas numatytu laiku gali būti nepasiektas. Mažinant administracinę (biurokratinę) naštą verslui įgyvendinta 22 proc. Biurokratinės naštos verslui mažinimo darbo grupės pateiktų siūlymų, todėl verslo aplinka keičiasi lėčiau, nei norėtų verslo subjektai.

Vykdytos Ekonomikos skatinimo plano priemonės neturėjo tokio poveikio Lietuvos ekonomikai, kuris būtų leidęs stabilizuoti 2009 m. pradžioje buvusį nedarbo lygį, įmonių bankrotų

skaičių, emigracijos srautą, nes šie rodikliai iki 2009 m. pabaigos gerokai išaugo, o veikiančių ir įregistruotų naujų ūkio subjektų skaičius, lyginant su 2008 m., sumažėjo.

2009 m. bankų skolinimo kreditų kiekis sumažėjo 5 mlrd. Lt, o plane numatytoms SVV lengvatinėms kreditavimo priemonėms Vyriausybė skyrė 0,2 mlrd. Lt, iš kurių rinką pasiekė 0,13 mlrd. Lt, todėl šių priemonių sukurta nauda negalėjo iš esmės pakeisti bendros ekonominės padėties Lietuvoje, nes ši Vyriausybės skirta suma sudarė tik 2,6 proc. nuo nurodytos sumažėjusios kreditų sumos.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė nepasiekė Ekonomikos skatinimo plane numatyto tikslo, kad lėšos per JEREMIE kontroliuojantįjį fondą nuo 2009 m. balandžio – gegužės mėn. pasiektų rinką ir pagerintų finansavimo prieinamumą mažoms ir vidutinėms įmonėms (2009-12-31 duomenimis, 725 mln. Lt laikomi Liuksemburge, Europos investicijų banke). Nors Ūkio ministerija, matydama pasaulinės finansinės krizės padarinius Lietuvos ūkiui, ėmėsi atitinkamų veiksmų, kad paspartintų JEREMIE kontroliuojančiojo fondo numatytų iki 1 mlrd. Lt (290 mln. EUR) lėšų naudojimą Lietuvoje, tačiau 2009 m. šio fondo numatytų priemonių įgyvendinti nepavyko.

Ūkio ministerija viešai skelbia ESP rezultatus, tačiau skelbiama informacija yra nepakankama, kad parodytų, kiek plano priemonių įgyvendinimui numatytų ir skirtų lėšų faktiškai pasiekė verslo subjektus.

Atsižvelgdami į tai kad LR Vyriausybė 2010 m. vasario mėn. vienu iš veiklos prioritetų 2010 patvirtino darbo vietų kūrimą, nedarbo mažinimą ir ekonomikos skatinimą bei numatė šio prioriteto strateginį tikslą – realiai skatinti ūkio atsigavimą ir padėti pamatus ilgalaikiam augimui, Ūkio ministerijai rekomendavome numatyti konkrečias verslumo ir ekonominio skatinimo priemones ir nustatyti kriterijus, pagal kuriuos būtų vertinamas numatytų priemonių vykdymas, parengti stebėsenos ir kontrolės sistemą, užtikrinančią priemonių vykdymo rezultatų pagrįstumą ir viešumą. Ūkio ministerijai pasiūlėme viešai pateikti visuomenei Ekonominio skatinimo plano įgyvendinimo rezultatus atskirai pagal plano dalis ir pagal konkretų laikotarpį bei informaciją apie priemonėms skirtas ir faktiškai panaudotas lėšas.

IŽANGA

Smulkią ir vidutinį verslą (SVV) svarba tiek Europos, tiek Lietuvos mastu yra labai didelė. Sėkminga SVV plėtra lemia sparčiau augantį bendrąjį vidaus produktą (BVP), daugiau surinktų mokesčių, didesnę užimtumą, socialinę gerovę ir saugumą.

Penkioliktoji LR Vyriausybė, atsižvelgdama į tai, kad valstybėje 2008 m. pabaigoje prasidėjo ekonomikos sunkmetis, nulemtas pasaulinės ekonomikos ir finansų krizės, ir gavusi LR Seimo ir Respublikos Prezidento pritarimą Vyriausybės programai¹, pradėjo įgyvendinti krizės įveikimo planą, kuris yra sudedamoji Vyriausybės programos dalis.

Krizės įveikimo plane numatyta, kad Vyriausybė, tardamasi su Europos Komisija, kitomis tarptautinėmis ir Lietuvos finansų institucijomis, ne vėliau kaip per 2009 m. I ketvirtį verslo skatinimo srityje parengs finansinių priemonių planą, kurio įgyvendinimas padidins finansų sektoriaus veiklos stabilumą ir palengvins verslo galimybes gauti verslo išlaikymui ir jo plėtrai reikalingų kreditinių išteklių, nedidinant fiskalinio deficito.

Vykdydama valstybės politiką SVV srityje ir įgyvendindama krizės įveikimo plane numatytas priemones SVV plėtrai, Ūkio ministerija 2009 m. vasario mėn. parengė Ekonomikos skatinimo planą (ESP). Šiame plane numatyta parama verslui, verslo veiklos sąlygų palengvinimas ir jo skatinimas, finansavimo galimybių išplėtimas, socialinės įtampos visuomenėje mažinimas.

Ūkio ministerijos nuomone, ūkio kritimas jau buvo prasidėjęs dar prieš naujai Vyriausybei pradant darbą, todėl svarbiausias ESP uždavinys buvo sušvelninti ekonomikos kritimą. Ministerijos specialistai pažymėjo, jog priešingai negu Vakarų valstybėse, kur skatinimo paketais buvo siekiama aktyvinti vartojimą, Lietuvos ESP priemonės skirtos įmonių konkurencingumo didinimui. Vartojimą skatinusios Vakarų šalys jau 2009–2010 m. sandūroje susidūrė su problema, kad pabaigus skatinimo programas, atskirų sektorių problemos atsiskleidžia dar didesniu mastu. Lietuvos ESP priemonių taikymas turi ilgalaikį poveikį – jos ne trumpam laikui paskatina vartojimą, o padeda ilgalaikio įmonių konkurencingumo pagrindą.

Verslo atstovų nuomone, šis planas neduoda lauktų rezultatų. To priežastys, jų manymų, yra kelios: negerinamos verslo sąlygos, nemažėjanti biurokratija, neefektyvus kai kurių atsakingų institucijų darbas. Dauguma verslininkų pažymėjo, kad plane pasigenda priemonių, kurios skatintų naujų mokesčių mokėtojų atsiradimą ir mokestinės aplinkos gerinimą.

Ūkio ministerijos nuomone, naujų mokesčių mokėtojų atsiradimo skatinimas yra tikslingas laikotarpiu po krizės, kovojant su nedarbu, kaip su išliekamąja krizės pasekme. Prioritetas 2010 m. yra verslumo skatinimas ir tam skirtos specialios priemonės. Tuo tarpu 2009 m. prioritetas buvo ekonomikos skatinimas per lūkesčių formavimą, parama veikiančioms įmonėms. Ministerijos

¹ Pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2008-12-09 nutarimu Nr. XI-52 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“.

nuomone, ESP priemonės nebuvo ir nėra tiesioginės išmokos (priešingai nei Žemės ūkio ministerijos priemonės, kurių paskirtis yra specifinė). Remiamas gyvybingas verslas, o vienas pagrindinių priemonių tikslų yra teigiamų ūkio lūkesčių formavimas, kas yra kritiškai svarbu krizės metu. Buvo aiškiai parodyta, kad remiamas eksportuojantis, aukštą pridėtinę vertę kuriantis verslas, pasižymintis aukšta valdymo kultūra ir sugebėjimu išlikti krizės sąlygomis. Be abejo, negalima tikėtis, kad turimomis priemonėmis pavyktų paremti kiekvieną įmonę – to ir nebuvo siekiama. ESP paskirtis – būti „parašiotu“, švelninančiu krizės pasekmes, o ne visaapimančiu finansavimo šaltiniu visam Lietuvos verslui.

2009 m. spalio mėn. Vyriausybė pažymėjo², kad 2008 m. pabaigoje prasidėjęs recesijos laikotarpis, stipriai paveikęs šalies ekonominę būklę, tęsiasi ir pasireiškia šiais makroekonomikos požymiais: BVP smukimu (2009 m. II ketvirčio BVP, palyginti su 2008 m. II ketvirčiu, sumažėjo 20,2 proc.); vis didėjančia valdžios sektoriaus skola (2008 m. ji buvo 15,6 proc. BVP, 2009 m. – 30 proc. BVP, o 2010 m. gali būti 46 proc. BVP); išaugusiu nedarbo lygiu (2008 m. jis buvo 5,8 proc., 2009 m. II ketvirtį – 13,6 proc., o 2010 m. gali būti 20 proc.); sumažėjusiu eksportu (2009 m. sausio – liepos mėn. eksportas sumažėjo 32,2 proc., palyginti su atitinkamu 2008 m. laikotarpiu); kritusiu vartojimo lygiu (mažmeninės prekybos apyvarta 2009 m. rugpjūčio mėn., palyginti su 2008 m. rugpjūčio mėn., sumažėjo 27,9 proc.).

Matydama, kad priemonių, kurių iki šiol buvo imtasi (laikinas tiesioginių ir netiesioginių mokesčių padidinimas, darbo užmokesčio sumažinimas viešajame sektoriuje ir kt.), nepakanka ir, jei nebus imtasi neatidėliotinių priemonių, valstybės ekonominė ir socialinė padėtis gali dar labiau pablogėti, Vyriausybė pripažino, kad Lietuvos atsigavimas po ekonomikos sunkmečio gali užtrukti ne vienus metus, kol išvardyti esminiai makroekonomikos parametrai pasieks buvusį iki krizės lygį³.

Valstybės kontrolė, atsižvelgdama į blogėjančią ekonominę padėtį, o kartu ir negerėjančias verslo sąlygas Lietuvoje (mažėjo skolinimosi galimybės, gamintojams vis sunkiau buvo eksportuoti savo produkciją, daugėjo bankrotų, sparčiai augo nedarbas), 2009 m. IV ketvirtį pradėjo veiklos auditą „Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtra“, kuris buvo numatytas atlikti 2009 m. valstybinio audito programoje.

² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-10-14 nutarimas Nr. 1295 „Dėl ekonomikos sunkmečio“.

³ Ten pat.

AUDITO APIMTIS IR PROCESAS

Audito objektas – Smulkiojo ir vidutinio verslo (SVV) plėtra.

Audito subjektas – Ūkio ministerija, UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA).

Audito tikslas – Įvertinti Ekonomikos skatinimo plano įtaką smulkiojo ir vidutinio verslo plėtrai ir numatytų jos įgyvendinimo priemonių rezultatus.

Vertinimo kriterijai:

- Naujai sukurtos ir išsaugotos darbo vietos.
- Priemonėms numatytų ir faktiškai panaudotų lėšų santykis.
- Priemonėms įgyvendinti numatyto ir faktiškai sugaišto laiko santykis.

Audito procesas

Vykdydami Valstybės kontrolės 2008-08-04 pavedimą Nr. P2-20-12, atlikome išankstinį tyrimą, kurio metu buvo siekiama išsiaiškinti, ar valstybės teikiama parama SVV yra pakankama, ar ši parama padėjo gauti rodiklius, kurie parodytų SVV plėtrą, ir nuspręsti, ar tikslinga atlikti pagrindinį auditą. 2008 m. ekonominė situacija Lietuvoje pasikeitė ir tų metų antrąjį ketvirtį prasidėjęs ekonomikos nuosmukis dar labiau pagilėjo. Buvo prognozuojama, kad 2009 m. rezultatai bus dar blogesni: didės nedarbo lygis, užsienio prekybos deficitas, mažės užsienio ir vidaus investicijos, įmonėms, tarp jų smulkiojo ir vidutinio verslo, nepakaks finansinių išteklių plėtoti veiklą ir konkuruoti rinkoje. Atsižvelgiant į tai, buvo nuspręsta, kad tęsti SVV plėtros pagrindinį auditą netikslinga, ir pasiūlyta jį atnaujinti 2009 m. IV ketvirtį, įvertinus ekonominių rodiklių pokyčius ir tai, kaip vykdomos Vyriausybės numatytos priemonės verslo sąlygoms gerinti ir skatinti.

Pagrindinį auditą pradėjome 2009 m. spalio 22 d. Iki to laiko jau buvo įgyvendinamos ESP priemonės, kurios turėjo skatinti SVV plėtrą, todėl audito metu vertinome kai kurių priemonių įgyvendinimą ir jų rezultatų įtaką SVV.

Audituojamas laikotarpis 2008–2009 m. Tendencijų ir pokyčių analizės duomenims palyginti buvo naudojami 2002 m. ir 2007 m. duomenys.

Pažymėtina, kad iš ESP numatytų priemonių, didžiausią poveikį SVV plėtrai galėjo turėti Verslo finansavimo galimybių išplėtimo ir Verslo aplinkos gerinimo priemonės, todėl šio audito metu daugiausia dėmesio skyrėme šiose Ekonomikos skatinimo plano dalyse numatytoms priemonėms.

Audito įrodymai gauti nagrinėjant rašytinius dokumentus, kalbant su Ūkio ministerijos, UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ darbuotojais, SVV asociacijų nariais, verslininkais, bankų ekspertais ir specialistais.

Audito metu atlikome SVV subjektų apklausą, buvo atlikta statistinė analizė, taikoma sluoksнинė atsitiktinė imtis. Įmonių atranka buvo vykdoma atsižvelgiant į bankus, kurie teikė paskolas SVV su INVEGA garantija. Pagal kiekvieno banko įmonių sąrašą buvo apklausta 10 proc. verslininkų. Pagal mokslinių ir statistinių tyrimų pavyzdžius buvo pasirinkta 10 proc. imtis, kuri yra pakankama, kad būtų galima daryti tinkamas išvadas, kurios grindžiamos informacija ir parodo visų respondentų bendrą nuomonę.

Audito įrodymai buvo renkami ir apibendrinami taikant skaičiavimo, tikrinimo ir analitines procedūras. Atliekant auditą laikytasi prielaidos, kad auditoriams pateikti duomenys yra teisingi, dokumentai išsamūs ir galutiniai, o jų kopijos atitinka originalus.

Audito metu naudojoms Ūkio ministerijos 2009 m. rugsėjo mėnesį parengta „2009 m. I pusmečio Lietuvos Respublikos ūkio ekonominės ir socialinės būklės apžvalga“.

AUDITO REZULTATAI

1. SVV subjektų vaidmuo rengiant Ekonomikos skatinimo planą

SVV vaidmenį Lietuvos ekonomikoje socialiniu ir ekonominiu aspektu geriausiai atspindi SVV įmonių skaičius, sukuriamos darbo vietos ir sukurta pridėtinė vertė. SVV subjektai yra mažos ir vidutinės įmonės (toliau – MVĮ; tarp jų ir labai mažos įmonės) bei fiziniai asmenys, įstatymų nustatyta tvarka turintys teisę verstis savarankiška komercine, gamybine arba profesine ir kita panašaus pobūdžio veikla, įskaitant tą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą⁴.

1 lentelė. Smulkiojo ir vidutinio verslo įmonės Lietuvoje

Įmonės tipas	Darbuotojų skaičius	Metinės pajamos	Turto balansinė vertė
vidutinė įmonė	mažiau kaip 250	neviršija 138 mln. Lt	ne didesnė kaip 93 mln. Lt
maža įmonė	mažiau kaip 50	neviršija 24 mln. Lt	ne didesnė kaip 17 mln. Lt
labai maža įmonė	mažiau kaip 10	neviršija 7 mln. Lt	ne didesnė kaip 5 mln. Lt

Šaltinis – Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas

2001–2003 m. laikotarpiu MVĮ labai sumažėjo, nuo 2004 m. jų skaičius stabiliai augo ir 2008 m. sausio 1 d. buvo 63 187. Nors Lietuvos ekonomikos augimas 2008 m. pradėjo lėtėti, bendri SVV sektoriaus rodikliai buvo gana geri, nes juos lėmė sėkminga ūkio plėtra 2008 m. pradžioje. 2009 m. sausio 1 d. Lietuvoje veikė 65 131 MVĮ, o tūkstančiui Lietuvos gyventojų teko 19,4 veikiančios MVĮ. Pažymėtina, kad Lietuvoje, kaip ir kitose ES šalyse, MVĮ sudaro daugiau kaip 99 proc. visų šalies įmonių.

LR Vyriausybė 2008 m. įsteigė Lietuvos smulkiojo ir vidutinio verslo tarybą, kuri yra visuomeninė patariamoji institucija, sudaryta iš verslo asociacijų atstovų. Pagrindinis šios tarybos tikslas – užtikrinti smulkiojo ir vidutinio verslo atstovų ir valstybės institucijų bendradarbiavimą.

Penkioliktoji Vyriausybė, atsižvelgdama į pasaulinės finansinės krizės padarinius Lietuvos ūkiui ir siekdama suteikti šalies ekonomikai plėtros stimulą, pasiūlė papildomų ekonomikos skatinimo priemonių planą. Ūkio ministerijos parengtam Ekonomikos skatinimo planui LR Vyriausybė pritarė⁵ 2009 m. vasario 25 d. vykusiame pasitarime.

Pastebėjimas

ESP nurodyta, kad šis planas yra neatsiejama Vyriausybės išpareigojimų dalis, o plane numatytos priemonės priskirtos kelių institucijų kompetencijai. Planas nėra patvirtintas Vyriausybės nutarimu. Ministro Pirmininko 2009-02-27 potvarkiu yra sudaryta darbo grupė ESP įgyvendinimui prižiūrėti ir koordinuoti, kuriai vadovauja Ministras Pirmininkas, tačiau nepaskirta institucija, kuri turėtų užtikrinti plano įgyvendinimo efektyvų valstybinį reguliavimą, priežiūrą ir sprendimų priėmimą.

Ūkio ministro 2009-03-26 įsakymu Nr. 4-117 paskirti ESP prioritetinių sričių ir priemonių, priskirtų Ūkio ministerijos kompetencijai, koordinatoriai ir atsakingi vykdytojai. Pažymėtina, kad kai kurie iš jų Ūkio ministerijoje nedirba nuo 2009 m. liepos mėn., tačiau minėtas įsakymas buvo pakeistas tik audito metu (ūkio ministro 2010-02-22 įsakymas Nr. 7-133).

⁴ SVV samprata apibrėžta Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme, 1998-11-24 Nr. VIII-935 (nauja redakcija įsigaliojo nuo 2008 m. sausio 1d.).

⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-02-25 pasitarimo protokolas Nr. 15 „Dėl Ekonomikos skatinimo plano“.

ESP tikslas – palengvinti ir pagerinti verslo sąlygas Lietuvoje, įtraukti papildomų lėšų į Lietuvos rinką ir palengvinti verslo skolinimosi galimybes, išlaikyti darbo vietas ir taip mažinti įtampą visuomenėje. Planas sudarytas iš penkių dalių:

- verslo finansavimo galimybių išplėtimas;
- pastatų energetinio efektyvumo didinimas;
- spartesnis ES struktūrinės paramos panaudojimas;
- verslo aplinkos gerinimas („Saulėtekis“);
- eksporto ir investicijų skatinimas.

Pažymėtina, kad 2009 m. viešai paskelbtame ESP, nenurodytas šio plano galutinis įgyvendinimo terminas, o kad šio plano trukmė – dveji metai, paskelbta 2010 m.

Pastebėjimas

Audito metu domėjomės, kada ir kas Ūkio ministerijai davė nurodymą parengti ESP, kuriems darbuotojams tai pavesta atlikti, kas šį planą derino, vizavo ir siuntė Vyriausybei. Ūkio ministerijos Dokumentų valdymo ir asmenų aptarnavimo skyrius, informavo, kad informacijos apie tai neturi, nes siunčiamų ir gaunamų dokumentų registre ESP rengimo eiga neužregistruota. Mums buvo paaiškinta, kad reikėtų kreiptis į ūkio viceministrą, kuris kuruoja šią sritį, o parengtą ESP Vyriausybės pasitarimui galėjo asmeniškai pateikti ūkio ministras.

Audito metu kreipėmės į Ūkio ministeriją, prašydami paaiškinti, ar rengiant ESP smulkaus ir vidutinio verslo atstovai turėjo galimybę pateikti siūlymų, kaip šie siūlymai buvo vertinami, ar rengiant planą dalyvavo finansų ekspertai.

Ūkio ministerija informavo, kad ministerijos specialistai kartu su verslo atstovais 2009 m. sausio mėn. parengė plano priemonių paketą, o 2009 m. vasario 2 d. Vyriausybėje buvo surengtas verslo forumas, kuriame verslo visuomenei buvo pristatytas Ūkio ministerijos parengtas ESP projektas. Sutarta, kad per dvi savaites (iki 2009 m. vasario 13 d.), verslo asociacijos pateiks savo siūlymus, kaip galima šį planą tobulinti. Iš asocijuotų verslo struktūrų, verslininkų, įmonių ir valstybės institucijų buvo gauta apie 300 konkrečių siūlymų (2 lentelė). Aktyviai siūlymus teikė šios verslo asociacijos: Kauno rajono verslininkų, „Lietuvos maisto pramonė“, Lietuvos spaustuvinių, „Žinių ekonomikos forumas“, verslo centrų, Panevėžio verslininkų, Lietuvos viešbučių ir restoranų, „Infobalt“, Lietuvos bankų, Lietuvos turizmo ir kt.

2 lentelė. Verslininkų pateikti siūlymai Ekonomikos skatinimo planui tobulinti, vnt.

	Siūlymai pateikti iki 2009-02-13	Siūlymai pateikti per Vyriausybę iki 2009-02-13	Siūlymai pateikti po 2009-02-13 (pavėluotai)
Įmonių skaičius	22	4	14
Siūlymų skaičius	108	26	166

Šaltinis – Ūkio ministerija

Pateikti verslininkų siūlymai buvo užregistruoti Smulkaus ir vidutinio verslo departamente, (surašyti į lentelę ir sugrupuoti pagal atitinkamas plano dalis). Kaip matyti 2 lentelėje, didžioji verslininkų siūlymų dalis užregistruota kaip „gauti pavėluotai“, ir jie nebuvo vertinami.

Norėdami įsitikinti, ar į pateiktus verslininkų siūlymus buvo atsižvelgta, ar jie buvo analizuojami ir įtraukti į ESP priemones, palyginome tris ESP projekto variantus (nurodytos rengimo datos– 2009-02-06, 2009-02-21 ir 2009-02-24) ir nustatėme, kad iš esmės visi trys projekto variantai nesiskiria, išskyrus tai, kad patikslintos kai kurios sąvokos, terminai ir atlikti redakciniai taisymai. Tai rodo, kad dalies verslininkų pateikti siūlymai nebuvo vertinami, į juos neatsižvelgta ir plano projektas dėl šių siūlymų nekoreguotas. Ūkio ministerija pažymėjo, kad nuo pat sumanymo ESP turėjo savo logiką ir tikslus, todėl, siekiant sukurti vientisą, aiškios struktūros, konkrečiais rezultatais išmatuojamą skatinimo priemonių planą, kai kurie pasiūlymai buvo atmetami.

Audito metu parengėme klausimus SVV asociacijoms – tarybos narėms, tačiau dauguma jų savo nuomonės raštu nepareiškė. Vėliau susitikimuose buvo teigiama, kad ESP padės stiprioms, finansinių problemų neturinčioms įmonėms, tačiau jame nenumatytos priemonės, skatinančios kurtis naujiems mokesčių mokėtojams. Antra vertus, aktyviai savo siūlymus teikusios kai kurios SVV asociacijos liko nepatenkintos planu, nes į jų siūlymus neatsižvelgta ir todėl mano, kad svarbiausi SVV klausimai liko neišspręsti.

Kauno regiono verslininkai pažymėjo, kad penkioliktoji Vyriausybė, priešingai nei buvusios, kalbasi ir išklauso ne tik stambiuosius, bet ir smulkiuosius verslininkus, tačiau, jų nuomone, į smulkiųjų verslininkų pasiūlymus neatsižvelgta.

Kai kurių SVV atstovų nuomone, daugelis ESP priemonių yra nekonkrečios, neaiškus jų įgyvendinimo terminas ir gali atsitikti taip, kad per vėlai įgyvendinus gerą priemonę, daugelis SVV įmonių iki to laiko bankrutuos. Be to, SVV itin jaudina vis didėjančios savivaldybės skolos, kurių mokėjimas nejuda iš vietos, o kartu ir didina išsiskolinimus tarp įmonių. Buvo išsakyta ir tokia nuomonė, kad „kai kurios ESP priemonės jau nebeaktualios, pats planas teorinis, politizuotas ir paremtas savotišku sąskambiu – darysim, spęsim, numatysim“.

Išanalizavę ESP numatytas priemones, nustatėme, kad daugelis jų yra deklaratyvios, nėra kriterijų, pagal kuriuos būtų galima įvertinti ar apskaičiuoti jų vykdymo rezultatai:

Pavyzdys

„Vyriausybė sieks palengvinti verslo galimybes skolintis...“ – neapibrėžta, kokių mastu šios galimybės bus palengvintos ir nuo kada skolintis verslui bus lengviau, ar to bus tik siekiama ir niekad nepasiekama;

„Vyriausybė sieks pritraukti išorinių finansinių išteklių...“ – nekonkretizuota, kada tai bus įgyvendinta ir kokias išorinių finansinių išteklių sumas Vyriausybė numatė pritraukti;

„Vyriausybė sukurs mechanizmą...“ – neaišku, per kokį laikotarpį, gal po metų ar kitų, kai sukurtas mechanizmas jau bus nebeaktualus.

Ūkio ministerijos nuomone, apie galimas ESP priemones buvo daug diskutuota su verslo asocijuotomis struktūromis, tačiau rengiant planą specialių tyrimų neatliko, nes tam trūko laiko, o planas turėjo pradėti veikti artimiausiu metu po jo sukūrimo. Planą, kaip vieną pirmųjų specifinių kovos su krize planų, teigiamai įvertino Europos Komisija Lietuvos atstovų ir Europos Komisijos susitikime.

Diskusijose su verslininkais ir finansų ekspertais įsitikinome, kad toks planas reikalingas, tačiau, jų nuomone, jis parengtas pavėluotai, nes, išibėgėjus pasaulinei ekonominei krizei, Lietuvoje recesija pasiekė iki tol neregėtą dydį. Tiek verslininkai, tiek ekspertai pabrėžė, kad planas visu pajėgumu neveikia ir nedaro tokio poveikio, kokio reikėtų Lietuvos ekonomikai skatinti.

Ekonomikos skatinimo planas buvo rengiamas 2009 m. pradžioje ekstremaliomis Lietuvos ekonomikai sąlygomis – išivyravus pasaulinei ekonominei krizei. Todėl jis buvo rengiamas skubiai, neatlikus reikiamos analizės ir neturint finansų ekspertų išvadų. Rengiant planą nebuvo atsižvelgta į daugelį pateiktų verslininkų siūlymų. Smulkaus ir vidutinio verslo atstovai ESP vertina kaip reikalingą priemonę, tačiau jame nenumatytos priemonės, skatinančios kurtis naujiems mokesčių mokėtojams.

Jei ESP būtų parengtas dar 2008 m., kai pasirodė pirmieji ūkio nuosmukio požymiai Lietuvoje, jo poveikis valstybės ūkiui galėjo būti veiksmingesnis.

2. Verslo aplinkos gerinimas

2.1. Administracinės (biurokratinės) naštos verslui mažinimas

Šios plano dalies tikslas – panaikinti nebūtiną reguliavimo našta verslui ir sukurti priemones, kurios padėtų įmonėms likti konkurencingoms.

Kaip nurodyta ESP, „šiuo metu egzistuojanti verslo reguliavimo sistema ir biurokratinė našta nėra racionali. Kiekvienas valstybės keliamas reikalavimas gaišina laiką ir verčia verslą naudoti savo išteklius pridėtinės vertės nekuriančiais veiklais. Todėl kiekvienas nebūtinai reikalavimas atima iš verslo šiuo metu itin trūkstamus išteklius“.

Pastebėjimas

Audito metu pastebėjome, kad apibūdinant verslo aplinką, vartojamos skirtingos sąvokos – biurokratinė našta verslui, administracinė našta ir nacionalinė administracinė našta verslui.

Biurokratinė našta – terminas, kuris neapibrėžtas nei ekonominiu, nei teisiniu požiūriu. Administracinė našta – išlaidos, kurias patiria fiziniai ir juridiniai asmenys, vykdydami teisės aktuose nustatytus įpareigojimus pateikti informaciją valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms arba jų įgaliotiems asmenims.

Nacionalinė administracinė našta – tai Vyriausybės nustatyta administracinė našta septyniose prioritetinėse srityse (mokesčių administravimas, darbo santykiai, statistika, aplinkos apsauga, transportas, nekilnojamojo turto operacijos, teritorijų planavimas ir statyba).

Ataskaitoje vartosime terminą „administracinė našta“.

Norint veiksmingai gerinti verslo sąlygas ir mažinti administracinę našta, reikia sumažinti galiojančius, tačiau nebūtinus teisės aktus, besidubliuojančių ir kontroliuojančių institucijų skaičių.

Siekiant sumažinti administracinę našta, reikia ją įvertinti, kaip reikalauja ES teisės aktai, nes administracinės naštos mažinimas – vienas svarbiausių Europos Komisijos siūlomų prioritetų

geresnio reglamentavimo⁶ srityje. Europos Vadovų Taryba yra nusprendusi⁷ ES teisės aktų sukeltą administracinę naštą 2012 m. sumažinti 25 proc. Šiuo tikslu valstybėms narėms buvo pasiūlyta įvertinti administracines išlaidas ir nustatyti panašius nacionalinius administracinės naštos sumažinimo tikslus.

Lietuva, atsižvelgusi į strateginių ES geresnio reglamentavimo srities dokumentų nuostatas, 2008 m. vasario mėn. parengė Geresnio reglamentavimo programą⁸ (toliau – Programa), kurios pagrindinis tikslas – užtikrinti nuolatinį teisinio reguliavimo tobulinimą gerinant verslo ir investicijų aplinką, mažinant administracinę naštą, teikiant viešąsias paslaugas. Programa tarpinstitucinė, jos koordinatoriumi paskirta Ūkio ministerija.

Vykdydama minėtą Programos uždavinį, Ūkio ministerija parengė nutarimo projektą, kurio tikslas – nustatyti 30 proc. nacionalinės administracinės naštos verslui mažinimo prioritetinėse srityse rodiklį iki 2011 m. pabaigos ir patvirtinti prioritetinių sričių sąrašą. Ministerija pažymėjo, kad derinant su kitomis institucijomis buvo siūlomas mažiau ambicingas rodiklis (2012 m. sumažinti 25 proc.), tačiau į tai Ūkio ministerija neatsižvelgė, nes jos nuomone, nebuvo pateikta jokių objektyvių argumentų.

LR Vyriausybė 2009 m. nustatė⁹ nacionalinės administracinės naštos verslui mažinimo prioritetinėse srityse rodiklį – 30 proc. iki 2011 metų pabaigos ir patvirtino prioritetinių sričių sąrašą (mokesčių administravimas, darbo santykiai, statistika, aplinkos apsauga, transportas, nekilnojamojo turto operacijos, teritorijų planavimas ir statyba). Tai reiškia, kad bendra nacionalinė našta verslui prioritetinėse srityse iki 2011 m. pabaigos būtų sumažinta 30 proc. pinigine išraiška.

Vyriausybė prisiėmė ambicingą nacionalinės administracinės naštos verslui mažinimo prioritetinėse srityse rodiklį, kuris yra 5 proc. didesnis, o jo įgyvendinimo terminas vienais metais trumpesnis, nei reikalauja ES teisės aktai.

Pastebėjimas

Valstybės institucijos ir įstaigos, kurių valdymo sričiai priklausančios teisės aktai pateko į Vyriausybės nustatytą prioritetinių sričių sąrašą, dalyvaus atliekant administracinės naštos vertinimą tose srityse ir bus atsakingos už kiekybinio rodiklio nustatymą, laikantis reikalavimo, kad bendra nacionalinė našta verslui prioritetinėse srityse iki 2011 m. pabaigos pinigine išraiška būtų sumažinta 30 proc. Laikoma, kad visa šiuo metu esanti administracinė našta sudaro 100 proc. Šią naštą įvertinus pinigine išraiška, turės būti numatyti ir atlikti tokie teisės aktų pakeitimai, kad ji būtų sumažinta 30 proc. pinigine išraiška. Teisės aktų pakeitimus turės pateikti kiekviena institucija pagal savo kompetenciją.

6 Geresnis reglamentavimas – sistemingai taikomų priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti valstybės politikos efektyvumą, nuolat tobulinti teisės aktų rengimą, priėmimą ir įgyvendinimą, gerinti teisinio reglamentavimo kokybę, didinti jo veiksmingumą ir nuoseklumą visuma.

⁷ 2006 m. lapkričio 14 d. EK darbo dokumentas „Dėl administracinių išlaidų įvertinimo ir administracinės naštos ES mažinimo (KOM(2006) 691 galutinis).“

⁸ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-02-13 nutarimu Nr. 185.

⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-03-04 nutarimas Nr. 161.

Nacionalinės administracinės naštos verslui vertinimo veiksmai nustatyti Geresnio reglamentavimo programos įgyvendinimo 2009 m. priemonių plane. Pats vertinimas 2009 m. nebuvo pradėtas, nes ilgai užsitęsė šio projekto finansavimo derinimas. Sprendimas šį projektą finansuoti iš Europos Socialinio fondo ir valstybės biudžeto lėšų priimtas 2010 m.¹⁰ Lėšos bus gautos tada, kai Ūkio ministerija, Vidaus reikalų ministerija ir Europos Socialinio fondo agentūra pasirašys šio projekto finansavimo ir administravimo sutartį. Gavus finansavimą (apie 440 tūkst. Lt), bus skelbiamas konkursas vertinimo konsultantams atrinkti.

LR Vyriausybė ir socialiniai partneriai (profesinės sąjungos, verslo ir darbdavių, pensininkų, neįgaliųjų organizacijos) 2009 m. spalio mėn. pasirašė Nacionalinį susitarimą, kuriame numatyta, kad iki 2011 m. administravimo biurokratinė našta (vartojamas kitas terminas) verslui turi sumažėti 30 procentų.

Pastaba

Nacionalinį susitarimą pasirašė Lietuvos smulkiojo ir vidutinio verslo taryba, kuri prie Nacionalinio susitarimo pasirašė atskirą protokolą, parengtą per derybas dėl Nacionalinio susitarimo tarp LR Vyriausybės ir Lietuvos smulkiojo ir vidutinio verslo tarybos. Šiame protokole nustatyti klausimai, dėl kurių protokolą pasirašančioms verslo organizacijoms reikia konsultuotis su atitinkamomis ministerijomis, sprendžiant aktualius smulkiojo ir vidutinio verslo aplinkos uždavinius.

Lietuvos siekis iki 2011 m. pabaigos nacionalinę administracinę naštą verslui sumažinti 30 proc. gali būti nepasiektas, nes per 2010 m. nebus atliktas nacionalinės administracinės naštos verslui vertinimas (Ūkio ministerijos planuojamas optimistinis variantas yra 2011 m. sausio mėn.).

2.2. Biurokratinės naštos verslui mažinimo darbo grupės veikla

Įgyvendinant ESP numatytą priemonę – panaikinti nebūtiną reguliavimo naštą verslui – buvo sukurta verslo aplinkos gerinimo programa „Saulėtekis“, o jai įgyvendinti – Saulėtekio komisija¹¹ (toliau – Komisija). Atskiroms verslo gerinimo sritims nagrinėti Vyriausybė pavedė ūkio ministrui sudaryti darbo grupes iš valstybės institucijų specialistų, nepriklausomų ekspertų, mokslui ir verslui atstovaujančių institucijų atstovų. Ūkio ministro įsakymu¹² buvo sudarytos septynios darbo grupės ir patvirtintas šių grupių reglamentas (lapkričio mėnesį buvo pakeista darbo grupių sudėtis¹³ ir įsteigta aštunta darbo grupė).

Audito metu vertinome Biurokratinės naštos verslui mažinimo darbo grupės veiklą (toliau – darbo grupė), kadangi jos pagrindinė funkcija – administracinės (biurokratinės) naštos verslui

¹⁰ Europos Socialinio fondo agentūros 2010-02-03 raštas Nr. ESF-10-SD-01095 „Dėl sprendimo skirti finansavimą“.

¹¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-02-25 nutarimas Nr. 144.

¹² Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2009-03-31 įsakymas Nr. 4-136.

¹³ Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2009-11-24 įsakymas Nr. 4-622.

mažinimas, o veiklos pagrindas – vertinti jau galiojančių teisės aktų įtaką verslui ir teikti siūlymus ministerijoms ir kitoms valstybės institucijoms.

Pastebėjimas

Šiai darbo grupei vadovauja privačios advokatų kontoros vadovas. Pažymėtina, kad visi grupės nariai dirba visuomeniniais pagrindais. Kad darbas vyktų efektyviau ir kiekvienas iškeltas pasiūlymas arba idėja būtų apsvaistyta ir išnagrinėta išsamiai, grupės nariai pasiskirstė kuruojamomis sritimis.

Problemas ir tinkamus svarstyti pasiūlymus darbo grupė pasirenka įvairiai: atsiunčia ir pasiūlo patys verslininkai, kartais nurodo Ūkio ministerija, kartais patys grupės nariai (arba jų klientai) susiduria su problemomis ir pateikia siūlymų, iš žiniasklaidos, iš įvairių valstybės institucijose atliktų tyrimų ir analizės ataskaitų. Darbo grupė yra parengusi veiklos planą, kuriame nurodytos verslo aplinkos gerinimo priemonės ir jų įvykdymo terminai. Šis planas sudarytas atsižvelgiant į ESP nuostatas:

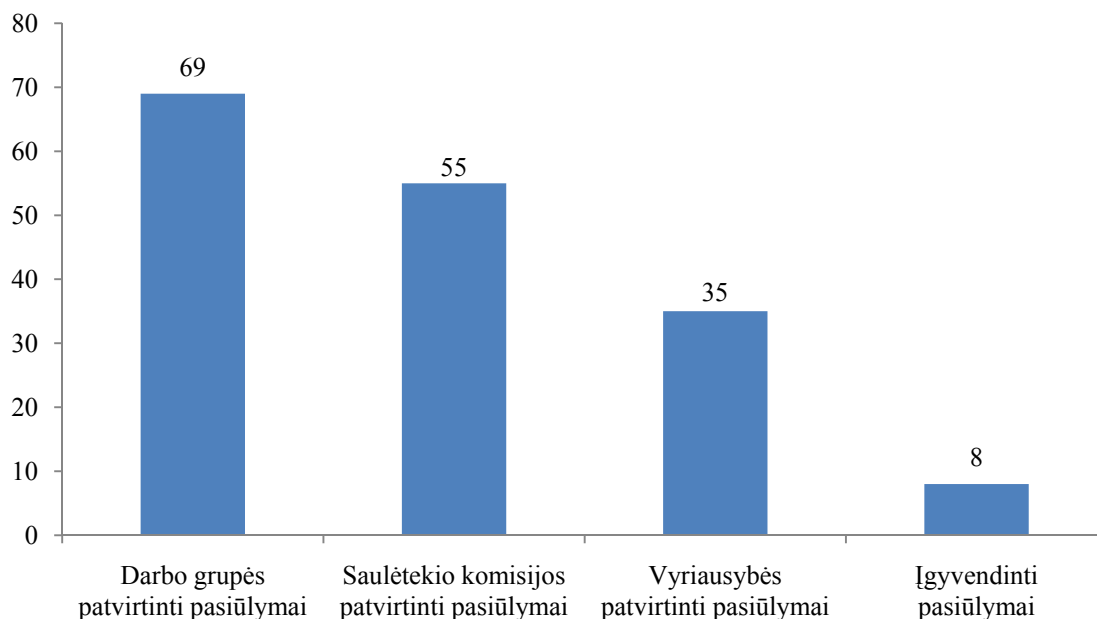
- a. Sumažinti licencijuojamų veiklos rūšių ir leidimų sąrašus: palikti licencijas (leidimus) tik ypač rizikingoms ir pavojingoms (sveikatai, saugai ir pan.) veiklos rūšims, kurioms vykdyti reikalinga valstybėse priežiūra.
- b. Peržiūrėti sertifikavimo ir atitikties vertinimo sistemas ir, jei įmanoma, jas supaprastinti (panaikinti nebūtiną reguliavimą).
- c. Peržiūrėti ir paprastinti griežtesnį nei minimalus ES teisės perkėlimą į Lietuvos teisės aktus.
- d. Atsisakyti nebūtinų informacinių reikalavimų verslui – sumažinti verslui tenkančią administracinę naštą iki 30 nuošimčių.

Verslo aplinkai gerinti pateiktų siūlymų svarstymo, teisės aktų projektų rengimo ir rekomendacijų įgyvendinimo schema pateikta 1 priede. Iš schemos matyti, kad kol esama administracinės (biurokratinės) naštos problema bus išspręsta (pakeistas galiojantis teisės aktas – nutarimas arba įstatymas), nuo verslininko pasiūlymo pateikimo iki problemos išsprendimo praeina daug laiko. Darbo grupės teikiami pasiūlymai, kaip spręsti vieną ar kitą realią verslo reglamentavimo problemą, nagrinėjami Saulėtekio komisijos posėdžiuose. Komisijai pritarus, pasiūlymai teikiami Vyriausybei. Komisija teikia ne konkretų keistiną teisės aktą, o trumpą problemos aprašymą ir esmines nuostatas, kaip jis turi būti keičiamas.

Darbo grupė 2009 m. pateikė iš viso 69 siūlymus: dėl perteklinių licencijavimų; odontologijos įstaigų; antspaūdų gamybos; bankroto ir restruktūrizavimo administravimo paslaugų; priešgaisrinės įrangos gamybos; skirtų realizuoti netauriųjų metalų laužo ir atliekų supirkimo; geodezinių darbų vykdymo, topografinių ir kartografinių darbų vykdymo ir t.t.

Audito metu atlikome Biurokratinės naštos verslui mažinimo darbo grupės pateiktų pasiūlymų įgyvendinimo analizę (1 pav.).

1 pav. Biurokratinės naštos verslui mažinimo darbo grupės pasiūlymų įgyvendinimas, vnt.

Šaltinis – Ūkio ministerija

Nuo 2009 m. balandžio mėn. vyko 19 darbo grupės posėdžių, svarstyti 135 klausimai/problemos/siūlymai. Saulėtekio komisijai darbo grupė pateikė 69 pasiūlymus, iš kurių Komisija patvirtino 55 ir juos pateikė Vyriausybei. Vyriausybė pritarė 35 pasiūlymams, iš jų: 4 gražino darbo grupei papildyti, 16 įstatymų pakeitimo projektų užregistruota Seime, 7 neįvykdyti (vėluoja) dėl ministerijų kaltės. 2009-12-31 duomenimis, įgyvendinti ir galioja 8, arba 22 proc., šios darbo grupės pateikti siūlymai, iš jų:

- ✓ Panaikintas odontologinės priežiūros (pagalbos) ir (ar) burnos priežiūros paslaugų teikimo licencijavimas, kuris buvo papildoma našta norintiems vykdyti veiklą, nors valstybės keliami reikalavimai buvo jau patenkinami kitomis kontrolės formomis – kitomis būtinomis licencijomis ir leidimais.
- ✓ Panaikintas reikalavimas pranešti (notifikuoti) apie teikiamus į Lietuvos rinką kosmetikos gaminius; tai buvo perteklinis kontrolės būdas, kuris reikalavo papildomų laiko ir žmogiškųjų išteklių kaštų ūkio subjektams, prekiaujantiems kosmetikos priemonėmis (ES teisės aktai numato daug mažiau ribojančią kontrolės priemonę).
- ✓ Panaikinti dubliuojantys leidimai įsigyti ir naudoti etilo alkoholį gamybos tikslais; šis siūlymas sumažino, Valstybinės tabako ir alkoholio kontrolės tarnybos, VMI ir ūkio subjektų administracines biurokratinės prievoles, ir palengvino ūkio subjektams veiklos sąlygas nepažeidžiant Alkoholio kontrolės įstatyme nustatytų tikslų.
- ✓ Peržiūrėti formos E101 dėl laikino leidimo dirbti Europos Sąjungoje (ES), Europos ekonominėje erdvėje (EEE) ar Šveicarijoje išdavimo reikalavimai bei dokumentų, reikalingų

išduodant formą, sąrašas. Formos E101 išdavimo taisyklės buvo reglamentuotos įsakymu¹⁴, kuriame numatyti tam tikri reikalavimai, apsunkino E101 formos išdavimo procedūras.

Darbo grupė pateikė siūlymų verslo sąlygoms gerinti, nes privatūs ir juridiniai asmenys susiduria su kliūtimis, kurios riboja jų teisę užsiimti savo veikla, be to, kai kurie įstatymų reikalavimai yra per daug griežti ir atimantys daug mokesčių mokėtojų laiko, kai kurie jų net neatitinka nustatytų licencijavimo bendrųjų principų.

Ilgiausiai įgyvendinami tie darbo grupės siūlymai, kuriems realizuoti reikia keisti galiojančius įstatymus. 2009 m. parengta ir LR Seime įregistruota 16 įstatymų pakeitimų projektų, kurių priėmimo procesas dar neprasidėjęs. Visų šių įstatymo projektų priėmimo laikas priklauso nuo Seimo sesijų, Seimo darbotvarkės ir kaip Seimas suvokia įstatymo pakeitimo svarbą. Saulėtekio komisijos nariai, aptarę Komisijos ir jos darbo grupių 2009 m. veiklą, nuveiktus darbus ir kilusias problemas¹⁵, nutarė, kad, užtikrinant operatyvesnį Saulėtekio komisijos pasiūlymų įgyvendinimą, siekti, kad Seime būtų sudaryta galimybė įstatymų projektus, parengtus įgyvendinant Saulėtekio komisijos pasiūlymus, svarstyti specialiaame Seimo posėdyje, taip pat organizuoti susitikimus su Seimo komitetais ir Seimo narių frakcijomis.

Atsižvelgdamos į esamą ekonominę padėtį, visos valstybės institucijos numatytas biurokratinės naštos verslui mažinimo priemones turėtų įgyvendinti skubos arba supaprastinta tvarka.

Tai, kad įgyvendinta tik 22 proc. Biurokratinės naštos verslui mažinimo darbo grupės pateiktų siūlymų, rodo, kad, norint efektyviai ir rezultatyviai sumažinti administracinę naštą verslui, pirmiausia reikėtų sumažinti tuos barjerus, kurie trukdo arba nepagrįstai ilgina darbo grupių pasiūlymų įgyvendinimą.

Saulėtekio komisijos pateiktų pasiūlymų įgyvendinimo stebėseną turi vykdyti Ministro Pirmininko tarnybos Reformų departamentas kartu su Verslo aplinkos gerinimo komisija (Saulėtekio komisija)¹⁶. Šiuo metu ministerijos ir kitos valstybės institucijos nėra įpareigosotos Ūkio ministerijai teikti informaciją apie joms Vyriausybės duotų pavedimų vykdymą, nors Ūkio ministerija atsakinga už informacijos pateikimą visuomenei ir ESP priemonių įgyvendinimą.

Ūkio ministerija raštu pateikė prašymą Vyriausybei, kad ji pavestų ministerijoms, kitoms valstybės institucijoms ir įstaigoms teikti Ūkio ministerijai informaciją apie Vyriausybės joms duotų pavedimų, susijusių su Saulėtekio komisijos pasiūlymais, įgyvendinimą, taip pat kad

¹⁴ Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie SADM direktoriaus 2007-08-22 įsakymas Nr. V-377.

¹⁵ Verslo aplinkos gerinimo komisijos (Saulėtekio komisijos) 2010-01-29 posėdžio protokolas Nr. 20.

¹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-11-3 pasitarimo protokolas Nr. 85.

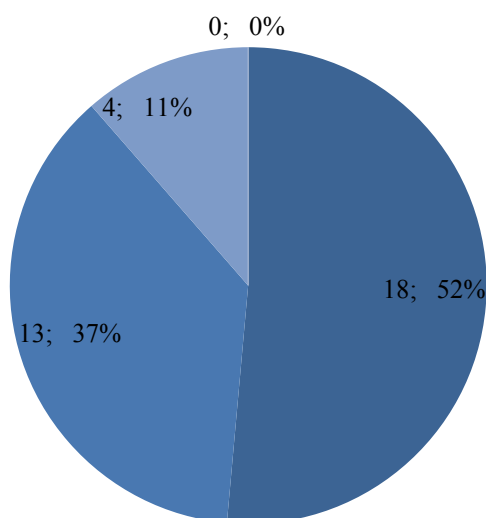
Reformų departamentas inicijuotų susitikimą dėl šios komisijos pateiktų pasiūlymų įgyvendinimo stebėsenos ir kontrolės¹⁷.

Faktiškai Reformų departamentas stebėseną vykdo duotais Vyriausybės pavedimais ministerijoms ir kitoms valstybės institucijoms ir įstaigoms, tačiau šis procesas užima daug laiko. Pažymėtina, kad Reformų departamentas turėtų atkreipti dėmesį, jog ilgai tęsiasi parengtų ir LR Seime įregistruotų įstatymų pakeitimų projektų priėmimo procesas.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė neužtikrina operatyvaus ministerijų ir kitų valstybės institucijų ir įstaigų pavedimų dėl Saulėtekio komisijos pasiūlymų vykdymo.

Vyriausybės patvirtintus Biurokratinės naštos verslui mažinimo darbo grupės pasiūlymus, suskirstėme, atsižvelgiant į ESP nurodytas nuostatas (2 pav.).

2 pav. Biurokratinės naštos verslui mažinimo darbo grupės pasiūlymai, vnt. ir proc.

- a. Sumažinti licencijuojamų veiklos rūšių ir leidimų sąrašus: palikti licencijas (leidimus) tik ypač rizikingoms ir pavojingoms (sveikatai, saugai ir pan.) veiklos rūšims, kurioms vykdyti reikalinga valstybės priežiūra.
- b. Peržiūrėti sertifikavimo ir atitikties vertinimo sistemas ir, jei įmanoma, jas supaprastinti (panaikinti nebūtina reguliavimą).
- c. Peržiūrėti ir paprastinti griežtesnį nei minimalus ES teisės perkėlimą į Lietuvos teisės aktus.
- d. Atsisakyti nebūtinų informacinių reikalavimų verslui – sumažinti verslui tenkančią administracinę naštą iki 30 nuošimčių.

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Kaip matyti 2 pav., daugiau nei pusė visų siūlymų buvo skirta mažinti licencijuojamų veiklos rūšių ir leidimų sąrašus.

Pažymėtina, kad punkte d. nurodyta priemonė nėra šios darbo grupės kompetencija, nes administracinės naštos mažinimas tai yra vienas iš Geresnio reglamentavimo programos uždavinių, kurių įgyvendina valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją. Šiuo klausimu

¹⁷ Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos 2009-12-24 raštas Nr. (17.1-42)-3 „Dėl informacijos apie Vyriausybės pavedimų vykdymą pateikimo.“

Ūkio ministerijos specialistai, atsakingi už ESP biurokratinės naštos verslui mažinimo dalies priemonių parengimą ir įgyvendinimą, paaiškino, kad dar derinant ESP pačioje ministerijoje, buvo atkreiptas vadovų dėmesys į tai, kad ESP nurodytas teiginys „administracinės naštos mažinimas 30 nuošimčių“ vartojamas netinkamai ir neatitinka Vyriausybės planuojamų patvirtinti politinių įsipareigojimų – nacionalinę administracinę naštą verslui mažinti 30 proc. ir net ne visose teisinio reguliavimo srityse, o tik prioritentinėse (kaip nustatyta Vyriausybės 2009 m. kovo 4 d. nutarimu Nr. 161). Kadangi į šias pastabas nebuvo atsižvelgta (iš dalies motyvuojant, kad ESP nėra teisės aktas), formuluotės išsiskyrė ir todėl punkto d. formuluotė neatitinka galiojančių teisės aktų.

Kaip minėta, Geresnio reglamentavimo programos tikslas – bendrą nacionalinę naštą verslui prioritentinėse srityse iki 2011 m. pabaigos pinigine išraiška sumažinti 30 proc. Programoje nustatyta, kad geresnio reglamentavimo priemonės bus taikomos tiek rengiamiems naujiems, tiek peržiūrimiems galiojantiems teisės aktams. Tam patvirtinta administracinės naštos verslui nustatymo ir įvertinimo metodika¹⁸.

Ūkio ministerijos nuomone, Biurokratinės naštos verslui mažinimo darbo grupės veikla nesidubliuoja su vykdoma Geresnio reglamentavimo programa, nes darbo grupė daugiau gilinasi ne į administracinės naštos verslui mažinimą, bet į pačią administracinę (biurokratinę) naštą, o tai yra gerokai plačiau, nes apima visus teisės aktų reikalavimus verslui.

Ekonomikos skatinimo plane nurodytas siekis – verslui tenkančią administracinę naštą mažinti 30 nuošimčių – neatitinka anksčiau priimtų galiojančių teisės aktų nuostatų, todėl neaišku, kaip reikėtų vertinti jo vykdymą.

3. Verslo finansavimo galimybių išplėtimas

Kaip nurodyta ESP, „šio plano dalies priemonėmis Vyriausybė siekia palengvinti verslo galimybes skolintis. Tam reikia, kad verslą kiek galima sparčiau pasiektų finansiniai ištekliai. Todėl Vyriausybė sieks pritraukti išorinių finansinių išteklių ir ne bankinėje sistemoje laikomų pinigų bei teikti juos verslui priimtinomis sąlygomis. Kadangi tiek valstybei, tiek Lietuvos bankams yra sunku pasiskolinti, o pačios paskolos yra labai brangios, Vyriausybė sukurs mechanizmą, kuriais dalis ES struktūrinių fondų lėšų bus panaudota verslui kredituoti“.

Plane numatyta, kad finansiniams ištekliams patekti į rinką bus naudojamos šios priemonės – jau egzistuojantis Kontroliuojantysis fondas ir UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA). Įtraukiant INVEGA, siekiama, kad kai kurios kreditavimo priemonės pradėtų veikti kiek galima greičiau, taip pat pateikti rinkai finansines priemones, kurių neteiks Kontroliuojantysis fondas.

¹⁸ Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2006-05-02 d. įsakymas Nr. 4-152.

INVEGA garantuos verslo kreditų (investicinių, apyvartinių), finansinės nuomos riziką, kompensuos palūkanas, teiks mažus kreditus.

Pastebėjimas

Norėdama paskatinti SVV įmonių plėtrą Lietuvoje, Vyriausybė jau 2001 m. įsteigė¹⁹ garantijų instituciją – UAB „Investicijų ir verslo garantijos“, kuri teikia garantijas kredito įstaigoms už paskolas, suteiktas SVV subjektams verslui pradėti, administruoja dalinį paskolų palūkanų kompensavimą ir labai mažų paskolų (mikrokreditų) teikimą.

Vykdydama šias priemones, INVEGA dalyvauja įgyvendinant Specialiosios ekonomikos augimo ir konkurencingumo didinimo programą, kurios vienas iš tikslų – sudaryti palankias sąlygas pradėti ir plėtoti verslą, skatinti verslumą ir mažų bei vidutinių įmonių konkurencingumą. Šios programos asignavimų valdytoja – Ūkio ministerija.

Įgyvendinant Verslo finansavimo galimybių išplėtimo priemones, kredito įstaigoms – bankams buvo numatyta skirti papildomų piniginių išteklių, kuriuos jie turėjo išskolinti SVV subjektams investiciniams projektams ir apyvartinėms lėšoms finansuoti. Šiam tikslui turėjo būti naudojami šie SVV kreditavimo instrumentai:

- Mažų kreditų teikimas – 1 etapas (MK1) (paskolos iki 175 tūkst. Lt), skiriama iki 20 mln. Lt valstybės biudžeto lėšų;
- Mažų kreditų teikimas – 2 etapas (MK2) (paskolos iki 350 tūkst. Lt), skiriama ne mažiau kaip 100 mln. Lt ES struktūrinių fondų lėšų;
- Atviras kreditų fondas (AKF) (paskolos iki 1,5 mln. Lt+25 proc. banko lėšos), skiriama iki 200 mln. Lt ES struktūrinių fondų lėšų;
- Priemonės, sumažinančios kredito įstaigų riziką ir tokiu būdu paskatinančios kredituoti verslo subjektų projektus, iš jų:
- Valstybės garantijos už SVV paskolas, skiriama 129 mln. Lt ES struktūrinių fondų lėšų galimoms išmokoms mokėti (nuo 50 proc. iki 80 proc. padidintas garantijos dydis apyvartinėms SVV paskoloms);
- Dalinis palūkanų kompensavimas, skiriama 104 mln. Lt ES struktūrinių fondų lėšų, iš kurių 2009 m. planuota panaudoti 18 mln. Lt.

Visos nurodytos priemonės vykdomos per INVEGA, kuri administruoja šių kreditų teikimą. Finansiniai tarpininkai – bankai buvo atrinkti konkursų būdu. Trišalės tikslinių paskolų sutartys tarp Ūkio ministerijos, INVEGA ir bankų dėl MK1 buvo pasirašytos balandžio mėn., dėl MK2 – gegužės mėn. Abi šios priemonės turėjo būti įgyvendintos 2009 m. AKF įsteigtas 2009 m. balandžio mėn., priemonė tęstinė, vykdoma ir 2010 m.

Ūkio ministerijos nuomone, teikiant mažus kreditus, siekiama suaktyvinti kreditinių išteklių rinką Lietuvoje ir taip efektyviai panaudoti 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų lėšas, skiriamas verslo finansavimui skatinti.

¹⁹Įsteigta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-07-11 nutarimu Nr. 887 „Dėl smulkaus ir vidutinio verslo plėtros“.

Ūkio ministerija, rengdama ESP, tinkamai įvertino susidariusią padėtį dėl sumažėjusių verslo galimybių skolintis ir padarė teisingą pasirinkimą, pirmuoju prioritetu įvardijusi verslo finansavimo galimybių išplėtimą, nes tuo metu pagrindinė kliūtis verslui buvo lėšų trūkumas.

Pastebėjimas

2006 m. pagal trišales sutartis tarp bankų, Ūkio ministerijos ir INVEGA buvo pradėtas vykdyti labai mažų kreditų (mikrokreditų) teikimas MVĮ. Mikrokreditavimui buvo skirta 28,84 mln. Lt – Lietuvai perduota PHARE negražintina parama. Šios lėšos buvo skirtos smulkiojo ir vidutinio verslo finansavimui gerinti, todėl 2009 m. vykdytos verslo finansavimo priemonės, nurodytos Ekonominiame skatinimo plane, nėra naujovė Lietuvoje.

3.1. Mažų kreditų teikimas – 1 etapas (MK1)

Priemonei MK1 įgyvendinti 2009 m. Ūkio ministerija skyrė 16,69 mln. Lt Ekonomikos augimo ir konkurencingumo didinimo specialiosios programos lėšų (buvo numatyta skirti 20 mln. Lt). Priemonė įgyvendinama per Šiaulių, Ūkio ir Medicinos bankus. Ūkio bankui buvo skirta 8 mln. Lt, Šiaulių bankui – 7 mln. Lt, Medicinos bankui – 1,69 mln. Lt. Pažymėtina, kad šias lėšas kiekvienas bankas privalėjo išskolinti per 10 savaičių nuo lėšų pervedimo jam dienos, o to neatlikus, turėjo sumokėti nustatyto dydžio baudą. Bankams po konkurso buvo pervesta iš karto visa skirta lėšų suma. Tikslinė paskola, kurios valiuta – litai, bankams suteikta 4 metams – iki 2013 m. liepos 1 d. Už šias lėšas bankai INVEGA moka nustatytas palūkanas. 3 lentelėje pateiktos bankų sumokėtos palūkanos ir baudos.

3 lentelė. Bankų sumokėtos palūkanos ir baudos INVEGA 2009-12-31, Lt

Pavadinimas	AB Šiaulių bankas	AB Ūkio bankas	UAB Medicinos bankas
Sumokėtos palūkanos	260.735,00	349.876,00	60.754
Sumokėtos baudos		62.592	
Sumokėta iš viso	260.735,00	412.468,00	60.754

Šaltinis – INVEGA

Kaip matyti 3 lentelėje, per 2009 m., kol buvo vykdoma MK1 priemonė, bankai INVEGA sumokėjo 671 365 Lt palūkanų ir 62 592 Lt baudų, iš viso 733 957 Lt.

Pastebėjimas

Pagal Lietuvos banko viešai skelbiamą informaciją²⁰, 2009-05-05, kai buvo pervestos lėšos bankams, 6 mėn. VILIBOR buvo 8,28 proc., o bankas šias lėšas pagal trišalės sutarties sąlygas pirmus 24 mėn. skolinasi už 5,5 proc. metinių palūkanų. Šiuo atveju bankui yra suteikta galimybė skolintis mažesnėmis nei rinkos nustatytais palūkanomis, tačiau sutarties sąlyga, kurioje numatyta, jei bankas per 10 savaičių nuo lėšų pervedimo dienos neišskolins lėšų ir jis turės sumokėti 2 proc. nuo nepanaudotos tikslinės paskolos lėšų sumos dydžio baudą, yra savotiškas saugiklis, skatinantis bankus kuo greičiau išskolinti gautas lėšas MVĮ. Bankų atstovų nuomone, negalima reguliuoti, kada bankai turi išskolinti pinigus, nes laikydamiesi nustatytų terminų, jie pradeda skubėti ir gali suteikti daug blogų paskolų, o skiriamos baudos atbaido bankus dalyvauti vykdomose priemonėse.

²⁰ Lietuvos banko interneto puslapis <http://www.lb.lt>

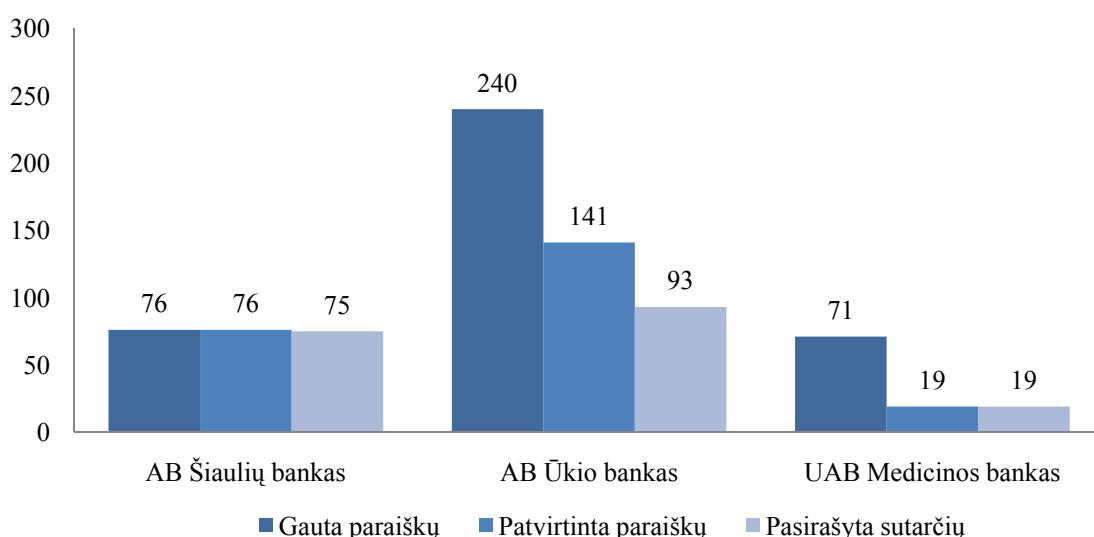
Norėdami gauti valstybės remiamus mažus kreditus pagal priemones MK1 ir MK2, SVV subjektai turėjo pateikti bankams paraiškas, nurodytus dokumentus ir derėtis dėl paskolos sąlygų. Per kiek laiko bankai turėjo apdoroti paraiškose gautus duomenis nenustatyta, o lėšas įmonėms bankai skirstė per jų pačių nustatytus kreditavimo mechanizmus. Verslininkų nuomone, bankai sąmoningai neskubėjo skirstyti pinigų, apdorodami pateiktus duomenis vilkino laiką, prašydami pateikti papildomų duomenų. Verslininkams susidarė nuomonė, kad jų įmonėse tiesiog nėra profesionalių darbuotojų, galinčių tinkamai užpildyti paraiškas, sudaryti balansus, pelno nuostolio ataskaitas ar parašyti trumpą verslo planą. Tuo tarpu bankų atstovai teigė, kad jiems delsti neapsimoka, ir jei verslininkas pateikia tvarkingus dokumentus, sprendimą bankas priima per dvi savaites ir dokumentus pateikia INVEGA, kuri turi įvertinti įmonę per 14 dienų. Verslininkų teigimu, jeigu įmonė banko nesudomina (ji neperveda įmonės sąskaitų į banką, nepadedą 20 proc. depozito nuo imamo kredito sumos ir kt.), jos dokumentų į INVEGA net nesiunčia. Jeigu įmonei pasiseka po dviejų mėnesių (jei nepasiseka – po pusės metų), pinigai įplaukia į įmonės sąskaitą, kuriuos ji turi panaudoti per mėnesį.

Pastebėjimas

Verslininkų nuomone, priemonės MK1 ir MK2 suteikia galimybę užsidirbti bankams, nes nėra reglamentuota, per kiek laiko ir kokiais kriterijais vadovaujantis skirstomi kreditai. Gauti kreditai nėra tokie dideli, kiek reikia darbo ir laiko sąnaudų, o atsižvelgus į tai, kad labai ilgi kredito gavimo terminai, netenka prasmės ir šių priemonių pagrindinis tikslas – remti smulkųjį ir vidutinį verslą.

Duomenis apie įmones, norinčias pasinaudoti MK1 priemone, bankai pateikia Ūkio ministerijai. 3 pav. nurodytas gautų, patvirtintų paraiškų ir pasirašytų sutarčių skaičius.

3 pav. Gautų, patvirtintų paraiškų ir pasirašytų sutarčių skaičius 2009-12-30, vnt.

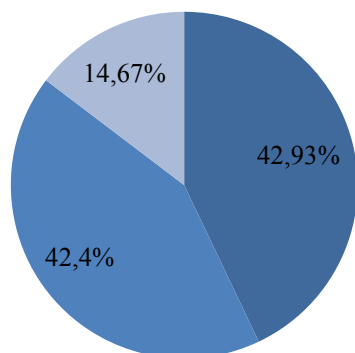
Šaltinis – Ūkio ministerija

Iš 3 pav. matyti, kad įgyvendinant priemonę MK1 buvo pasirašytos 187 sutartys. Pažymėtina, kad Ūkio ir Medicinos bankai patvirtina paraiškų ir pasirašo sutarčių gerokai mažiau nei jų gauna. Šiaulių banko atstovų nuomone, jie su smulkiuoju verslu jau dirba 15 metų ir šioje

sirtyje turi pakankamai patirties, todėl jų patvirtintų paraiškų ir pasirašytų sutarčių skaičius faktiškai nesiskiria.

Iš pasinaudojusių priemone MK1 įmonių 85 proc. jų yra labai mažos arba mažos ir apie 15 proc. – vidutinio dydžio (4 pav.). 3/4 visų įmonių, pasinaudojusių priemone MK1, yra dirbančios daugiau nei trejus metus ir tik 7 proc. yra naujos įmonės (5 pav.).

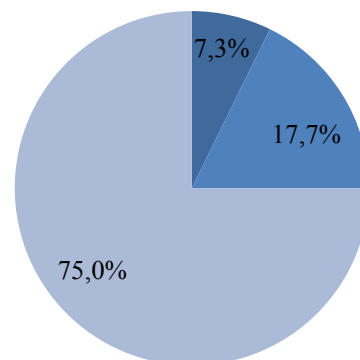
4 pav. Įmonės, pasinaudojusios priemone MK1 pagal jų dydį 2009-12-31, proc.

- Labai mažos įmonės (iki 10 darbuotojų)
- Mažos įmonės (nuo 10 iki 50 darbuotojų)
- Vidutinės įmonės (nuo 50 iki 200 darbuotojų)

Šaltinis – INVEGA

5 pav. Įmonės, pasinaudojusios priemone MK1 pagal veiklos patirtį 2009-12-31, proc.

- Iki 12 mėn.
- Nuo 12 iki 36 mėn.
- Daugiau nei 36 mėn.

Šaltinis – INVEGA

Išskolindami valstybės suteiktus 16,69 mln. Lt, bankai privalėjo prisidėti ir nuosavomis lėšomis. Nors konkurso sąlygose minimali reikalaujama banko dalis – 10 proc., bankai prisidėjo vidutiniškai 26 proc. ir bendra išskolinta suma sudarė 21,02 mln. Lt. 4 lentelėje pateiktos gautų patvirtintų paraiškų ir pasirašytų sutarčių sumos.

4 lentelė. Gautų, patvirtintų paraiškų ir pasirašytų sutarčių sumos 2009-12-30, mln. Lt

	AB Šiaulių bankas	AB Ūkio bankas	UAB Medicinos bankas	Iš viso
Gauta paraiškų,	9,25	28,84	8,87	46,96
iš jų:				
apyvartai	6,65	23,66	5,83	36,14
investicijoms	2,60	5,18	3,04	10,82
Patvirtinta paraiškų,	9,25	15,21	2,68	27,14
iš jų:				
apyvartai	6,65	13,29	1,62	21,56
investicijoms	2,60	1,92	1,06	5,58
Pasirašyta sutarčių,	9,15	9,19	2,68	21,02
iš jų:				
apyvartai	6,55	8,17	1,62	16,34
investicijoms	2,60	1,02	1,06	4,68

Šaltinis – Ūkio ministerija

Iš pateiktų duomenų nustatyta, kad apyvartinėms lėšoms papildyti skirta 77,74 proc. visų išskolintų lėšų, o investicijoms – 22,26 proc.

Tai, kad apyvartinėms lėšoms papildyti skolinamasi net 78 proc. visų paimtų kreditų, rodo, kad SVV įmonės, išigijusios reikalingų žaliavų, medžiagų ar prekių atsargų gamybai ir paslaugoms teikti, tikisi paskatinti savo veiklos plėtrą.

3.2. Mažų kreditų teikimas – 2 etapas (MK2)

Ūkio ministerija, Finansų ministerija ir UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ 2009 m. balandžio 8 d. pasirašė trišalę finansavimo sutartį, pagal kurią įsteigtas INVEGA fondas, kuris per atrinktus finansinius tarpininkus – bankus teiks paskolas MVĮ. Šio fondo valdytoju paskirta INVEGA.

Mažų kreditų MVĮ teikimas palankesnėmis sąlygomis yra valstybės *de minimis*²¹ pagalba MVĮ. Paskolos SVV subjektams teikiamos už žemesnes nei rinkoje esančias palūkanas.

Priemonei MK2 įgyvendinti skirta 100 mln. Lt 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšų. Šiaulių bankui skirta 35 mln. Lt, Ūkio bankui – 26 mln. Lt, „Parex“ ir Medicinos bankams – po 19,5 mln. Lt. Lėšos bankams buvo pervestos etapais (5 lentelė). Faktiškai bankai išskolino 88,61 mln. Lt.

5 lentelė. Priemonei MK2 įgyvendinti bankams pervestos lėšos, mln. Lt

	Bankams pervestos lėšos							
	data	suma	data	suma	data	suma	data	suma
AB Šiaulių bankas	2009-06-02	28,0	2009-07-31	7,0				
AB Ūkio bankas	2009-06-02	5,2	2009-08-04	7,8	2009-10-05	13,0		
UAB Medicinos bankas	2009-06-30	4,5	2009-08-31	5,0	2009-09-30	5,0	2009-11-16	5,0
AB „Parex“ bankas	2009-06-03	4,0	2009-07-31	7,2	2009-10-05	8,3		

Šaltinis – NVEGA

Pastebėjimas

Už bankams pervestas, tačiau mažiems kreditams nepanaudotas lėšas bankai mokėjo 3 mėn. VILIBOR+0,1 proc. dydžio metines palūkanas, t. y. rinkos kaina, o už nustatytu laiku neišskolintas lėšas bankai mokėjo padidintas palūkanų normas, t. y. 3 mėn. VILIBOR+4 proc. dydžio metines palūkanas. Todėl manoma, kad bankams nebuvo suteikta valstybės parama, o pinigus jie skolinosi rinkos kaina.

Pažymėtina, kad šias lėšas bankai privalėjo išskolinti per 6 mėn. nuo lėšų pervedimo dienos, tačiau ne mažiau, kaip 50 proc. visų lėšų per 4 mėn. nuo lėšų pervedimo dienos. Bankų sumokėtos palūkanos ir baudos nurodytos 6 lentelėje.

²¹ Vadovaujantis Komisijos reglamento Nr. 1998/2006 2 str. nuostatomis, bendra *de minimis* pagalbos suma, suteikta tam pačiam SVV subjektui per einamuosius ir 2 praėjusius fiskalinius metus, negali viršyti 200 000 eurų (690 560 Lt).

6 lentelė. Bankų sumokėtos palūkanos ir baudos INVEGA 2009-12-31, Lt

Pavadinimas	AB Šiaulių bankas	AB Ūkio bankas	UAB Medicinos bankas	AB „Parex“ bankas
Sumokėta palūkanų suma	1.378.177	584.513	406.033	469.229
Sumokėta baudų suma		106.012		83.202
Sumokėta iš viso	1.378.177	690.525	406.033	552.431

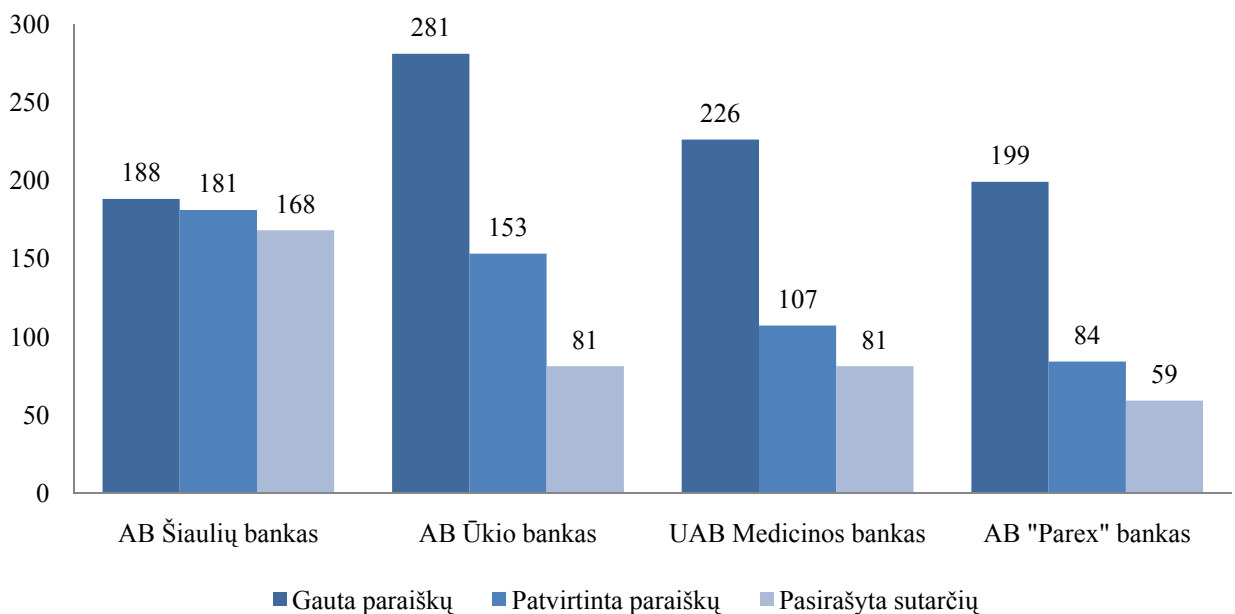
Šaltinis – INVEGA

Kaip matyti iš pateiktų duomenų, už lėšas, naudojamas įgyvendinant priemonę MK2, bankai per 2009 m. INVEGA sumokėjo 2,8 mln. Lt palūkanų ir 0,2 mln. Lt. baudų, iš viso 3,0 mln. Lt.

INVEGA fondo priežiūros komiteto sprendimu, priemonei MK2 skirtos lėšos galėjo būti skolinamos tik litais, todėl SVV subjektams nebuvo suteikta galimybė rinktis skolinimosi valiutos ir nebuvo sumažinta pinigų skolinimosi kaina. Pagal viešai skelbiamą informaciją, 2009-04-06 3 mėn. VILIBOR²² buvo 7,05 proc., o 3 mėn. EURIBOR²³ – 1,466 proc. metinių palūkanų. Manome, kad šiuo atveju verslininkams nebuvo suteikta galimybė pasiskolinti pigiau.

MVĮ aktyviai teikė paraiškas priemonės MK2 kreditams gauti, tačiau pasirašyta sutarčių yra gerokai mažiau nei pateikta paraiškų (6 pav.).

6 pav. Priemonei MK2 pateiktų, patvirtintų paraiškų ir sudarytų sutarčių skaičius 2009-12-30, vnt.

Šaltinis – Ūkio ministerija

Įgyvendinant priemonę MK2, buvo pasirašytos 389 sutartys. Matome, kad Šiaulių banke gautų paraiškų ir pasirašytų sutarčių skaičiaus skirtumas yra minimalus, o kituose bankuose pasirašytų sutarčių yra 30 proc. nuo bankuose gautų paraiškų skaičiaus. Tai rodo, kad įmonių atranka yra labai didelė ir kreditus gauna tik kas trečia paraišką pateikusi įmonė. Kaip teigė bankų

²² Lietuvos banko interneto puslapis <http://www.lb.lt>

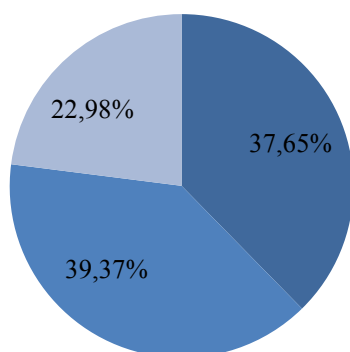
²³ http://www.euribor.org/html/content/euribor_data.html

atstovai, bankininkystė yra verslas, ir įgyvendindami ESP numatytas priemones jie vykdo normalią kreditavimo politiką ir labdara neužsiima. Be to pažymėjo, kad nuo seno pažinodami esančius savo banko klientus ir geriau susipažinę su jų vykdoma veikla, mažina blogų paskolų riziką. Ūkio ministro patarėjo (ESP verslo finansavimo dalies koordinatoriaus) nuomone, šia priemone galėjo pasinaudoti tik finansiškai stiprios verslo įmonės, nes skolinant pinigus nemokiam verslui nei bankai, nei valstybė negali prisiimti didesnės rizikos. Jo teigimu, buvo skolinama verslui, kuriam „degė žalia šviesa“, ateityje bus stengiamasi padėti verslui, kuriam „dega geltona šviesa“.

Mūsų nuomone, vykdydami priemonę MK2, bankai laikėsi griežtesnės paskolų išdavimo politikos, tačiau pirmenybę teikė seniems savo klientams. Vertindami naujus klientus, bankai atsirinko finansiškai stipriausius verslininkus.

Priemone MK2 daugiausia pasinaudojo labai mažos ir mažos įmonės (7 pav.). Iš 8 pav. matyti, kad šia priemone pasinaudojo tik 4,5 proc. naujų įmonių ir 86 proc. – įmonių, turinčių patirties daugiau nei 36 mėn.

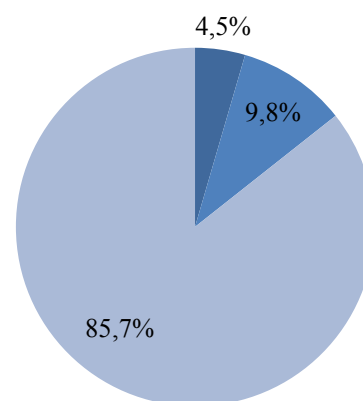
7 pav. Įmonės, pasinaudojusios priemone MK2 pagal jų dydį, proc.

- Labai mažos įmonės (iki 10 darbuotojų)
- Mažos įmonės (nuo 10 iki 50 darbuotojų)
- Vidutinės įmonės (nuo 50 iki 250 darbuotojų)

Šaltinis – INVEGA

8 pav. Įmonės, pasinaudojusios priemone MK2 pagal veiklos patirtį, proc.

- Iki 12 mėn.
- Nuo 12 iki 36 mėn.
- Daugiau nei 36 mėn.

Šaltinis – INVEGA

Lyginant priemonę MK2 su MK1, vidutinėms įmonėms patrauklesnė yra MK2, nes ja pasinaudojo 23 proc., o MK1 – 14,7 proc. Šioms įmonėms imponavo priemonės MK2 taikomas 350 tūkst. Lt maksimalus kredito dydis, kuris yra du kartus didesnis nei priemonės MK1.

Kadangi priemone MK2 pasinaudojo tik 4 proc., o priemone MK1 – 7 proc. įmonių, veiklą vykdančių iki 12 mėn., manome, kad nesukurtas mechanizmas, kuris leistų valstybės remiamais kreditais daugiau pasinaudoti įsteigtoms naujoms įmonėms. Šiomis priemonėmis daugiau naudojasi ilgiau rinkoje veikiančios įmonės.

Vykdamt šią priemonę, bankai neprivalėjo prisidėti nuosavomis lėšomis, tačiau Šiaulių bankas tam skyrė 4,51 mln. Lt nuosavų lėšų. 7 lentelėje pateikiamos gautų, patvirtintų paraiškų ir pasirašytų sutarčių sumos.

7 lentelė. Gautų, patvirtintų paraiškų ir pasirašytų sutarčių sumos 2009-12-30, mln. Lt

	AB Šiaulių bankas	AB Ūkio bankas	UAB Medicinos bankas	AB „Parex“ bankas	Iš viso
Gauta paraiškų, iš jų:	44,65	69,9	53,47	43,12	211,14
apyvartai	37,28	53,57	37,05	29,32	157,22
investicijoms	7,37	16,33	16,42	13,80	53,92
Patvirtinta paraiškų, iš jų:	42,95	36,78	23,30	17,65	120,68
apyvartai	36,03	30,31	16,89	12,27	95,5
investicijoms	6,92	6,47	6,41	5,38	25,18
Pasirašyta sutarčių, iš jų:	39,51	21,12	17,87	10,11	88,61
apyvartai	34,06	16,88	13,32	6,16	70,42
investicijoms	5,45	4,24	4,55	3,95	18,19

Šaltinis – Ūkio ministerija

Iš pateiktų duomenų nustatyta, kad beveik 79,5 proc. kreditų buvo skirta apyvartinėms lėšoms papildyti, o likusioji 20,5 proc. dalis – investicijoms.

Pastebėjimas

2009-12-31 duomenimis AB „Parex“ bankas neiškolino visų gautų lėšų ir 5 mln. Lt grąžino INVEGA. Šio banko atstovų nuomone, atsakingai išskolinti gautas lėšas per 6 mėn. neįmanoma, nes ekonominė padėtis Lietuvoje negerėja, o įvertinus į banką besikreipiančius klientus, nėra tinkamų, kuriems būtų galima suteikti kreditus. Be to, bankus labai riboja nustatyti išskolinimo terminai ir numatytos baudos.

Grąžinus priemonių MK1 ir MK2 gautus kreditus, jų lėšos gali būti panaudotos tik tos pačios priemonės naujiems kreditams teikti.

3.3. Atviras kreditų fondas (AKF)

Atviras kreditų fondas (AKF) yra viena iš ESP numatytų priemonių, kuria siekiama suaktyvinti kreditinių išteklių rinką Lietuvoje. Šiai priemonei įgyvendinti skirta 100 mln. Lt INVEGA fondo lėšų. Kreditai SVV subjektams gali būti teikiami litais arba eurais.

Vykdamt šią priemonę, 2009 m. liepos mėn. sutartys pasirašytos su Šiaulių, Ūkio, Medicinos, „Parex“, DnB NORD, „Finasta“ ir „Snoro“ bankais. Pažymėtina, kad bankas, norėdamas suteikti kreditą, pateikia INVEGA prašymą rezervuoti AKF lėšas ir per 15 darbo dienų privalo pateikti patvirtintą sutarties kopiją ir paraišką pagal INVEGA reikalavimus. Priešingu atveju, rezervacija panaikinama. Iš AKF bankui skiriama ne daugiau kaip 75 proc. sumos, kita dalis yra banko nuosavos lėšos.

AKF priemone, 2009-12-31 duomenimis, pasinaudojo 13 įmonių, lėšas suteikė Šiaulių, Ūkio ir Medicinos bankai. Bendra suma – 13,12 mln. Lt, iš jų: litais paskolinta 11,36 mln. Lt, eurais –

0,51 mln. eurų. Nors INVEGA fondo priežiūros komitetas yra suteikęs galimybę įmonėms skolintis ne tik litais, bet ir eurais, daugiausia skolinamasi litais, nes pastaruoju metu VILIBOR sparčiai krenta. 8 lentelėje matome AKF lėšas, bankų skirtas lėšas ir kokiam tikslui buvo skirti kreditai.

8 lentelė. AKF lėšos, bankų skirtos lėšos ir panaudotų kreditų sumos 2009-12-31, mln. Lt, eurų.

	AKF skirta suma		Banko skirta suma		Bendra suma		Apyvartinėms lėšoms panaudota suma		Investicijoms panaudota suma	
	LTL	EUR	LTL	EUR	LTL	EUR	LTL	EUR*	LTL	EUR*
AB Šiaulių bankas	1,24		0,41		1,65		1,65			
AB Ūkio bankas	5,26		1,75		7,01		1,69		5,32	
UAB Medicinos bankas	2,02	0,38	0,68	0,13	2,7	0,51	2,06		2,40	

*Pastaba: panaudotų lėšų sumos pateikiamos tik litais.

Šaltinis – INVEGA

Pažymėtina, kad ši priemonė tik pradedama, todėl daryti išvadas dar per anksti, o skaičiai rodo, kad investicijoms naudojama daugiau kaip pusė AKF lėšų.

Norėtume atkreipti dėmesį į nustatytas šios priemonės skolinimosi sąlygas²⁴: maksimali banko marža už suteikiamą kreditą SVV subjektui gali būti 3 proc. metinių palūkanų, o kreditų palūkanų norma apribota – jei paskola imama eurais, palūkanų norma negali viršyti 6 proc. metinių palūkanų, įskaitant ir maksimalią banko maržą; jei paskola imama litais, – 10 proc. metinių palūkanų. Kokia bus taikoma minimali palūkanų normos riba priklausys nuo banko ir SVV subjekto susitarimo. Už paskolintas bankui iš INVEGA fondo AKF lėšas eurais, įvesta mažiausia riba – 1 proc. metinių palūkanų, litais – 2 proc. metinių palūkanų, todėl peržengus nurodytą žemutinę ribą – SVV subjektui pinigų kaina tampa didesnė už tuo metu rinkoje nusistovėjusią kainą. Pvz., per laikotarpį nuo 2010-01-08 iki 2010-03-17, 3 mėn. VILIBOR nukrito nuo 3,15 iki 1,88 proc. metinių palūkanų ir peržengė mažiausią nustatytą 2 proc. metinių palūkanų ribą, o 3 mėn. EURIBOR nukrito nuo 0,691 iki 0,644 proc. metinių palūkanų ir buvo mažesnis nei mažiausia sąlygose nustatyta 1 proc. riba.

Mūsų nuomone, jei ekonominiu sunkmečiu norima paskatinti verslą ir SVV subjektams suteikti galimybę pasiskolinti pigiau, INVEGA, administruodama priemonių MK2 ir AKF įgyvendinimą, turėtų toleruoti galimai susidariusį laikiną nuostolį ir nenustatyti minimalių metinių palūkanų ribų.

²⁴ Pritarta UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ 2009-09-05 valdybos posėdyje.

3.4. Kitos INVEGA taikomos finansavimo galimybių išplėtimo priemonės

3.4.1. Valstybės garantijos už verslo paskolas

SVV subjektas, kreipdamasis į banką dėl paskolos verslui pradėti ar plėsti, dažnai susiduria su užstato problema. INVEGA gali padėti ją išspręsti, garantuodama bankui iki 80 proc. paskolos sumos. Likusios, negarantuotos paskolos dalies grąžinimą bankas užsitikrina SVV subjekto pasiūlytais užstatais, įsikeisdamas už paskolos lėšas įsigyjamą turta.

Ekonominio nuosmukio laikotarpiu valstybės garantija suteikia galimybę įmonėms gauti paskolas iš kredito įstaigų, o verslininkui pakanka turėti mažiau užstatomo turto. Jei SVV subjektas veikia iki 3 metų – garantuojama suma negali viršyti 2 mln. Lt, jei daugiau nei 3 metus – 5 mln. Lt. Už garantijos suteikimą paskolos gavėjas sumoka INVEGA valdybos nustatytą garantijos atlyginimą²⁵.

2008 m. III ketvirtį, pasikeitus ekonominei situacijai Lietuvoje, bankai pristabdė kreditavimą ir paskolų nebeteikė, nors kai kuriais atvejais jas teikė, reikalaudami likvidžių užstatų. Pažymėtina, kad norėdami apsaugoti nuo rizikos bankai labiau vertina užstatą, o ne valstybės garantiją.

Pastebėjimas

Daugumos verslininkų nuomone, bankas niekuo nerizikuoja, kai INVEGA garantuoja 80 proc., o verslininkas – 20 proc. paskolos. Faktiškai bankas neturi rizikos tik tuo atveju, jei užtikrina įmonės paimitos paskolos tikslinį panaudojimą ir garantijos sąlygų įvykdymą. Jei įmonė bankrutuoja, o bankas neužtikrino nurodytų sąlygų, jis netenka INVEGA suteiktos garantuotos paskolos dalies, o verslininko užstatytas turtas gali nedengti paskolos likučio.

Duomenys apie suteiktas garantijas kas ketvirtį 2007–2009 m. laikotarpiu pateikti 9 lentelėje.

9 lentelė. Duomenys apie suteiktas garantijas 2007–2009 m. laikotarpiu, vnt.

Metai	2007 m.				2008 m.				2009 m.			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Suteikta garantijų, vnt.*	126	136	115	112	91	113	77	39	26	74	217	202

*Pastaba: viena įmonė gali turėti daugiau nei vieną garantiją.

Šaltinis – INVEGA

Kaip matyti, suteiktų garantijų skaičius nuo 2008 m. III ketvirčio pradėjo mažėti, o lyginant 2008 m. II ketvirčio duomenis su 2009 m. I ketvirčio, šis skaičius sumažėjo daugiau kaip keturis kartus. Manome, kad 2009 m. II ketvirtį, pradėjus įgyvendinti finansinės paramos priemones MK1, MK2 ir AKF, suteiktų garantijų skaičius padidėjo. Iš 10 lentelėje pateiktų duomenų galima spręsti, kad SVV subjektams suteikta valstybės garantija yra labai aktuali priemonė ir jos populiarumas vis didėja.

²⁵ Patvirtinta Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2001-10-29 įsakymu Nr. 322 (2009-09-30 įsakymo Nr. 4-470 redakcija).

10 lentelė. Duomenys apie suteiktas garantijas 2002–2009 m. laikotarpiu, vnt. ir mln. Lt

Metai	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Iš viso
Suteikta garantijų, vnt.*	102	179	175	223	368	489	320	519	2375
Suteiktų garantijų suma, mln. Lt	16,23	25,26	22,44	54,77	131,06	149,60	123,58	105,70	628,64

*Pastaba: viena įmonė gali turėti daugiau nei vieną garantiją.

Šaltinis – INVEGA

Matome, kad per visą nurodytą laikotarpį garantijų poreikis augo, išskyrus 2008 m., kai bankai vykdė kreditų suteikimo stabdymo politiką. Per 2009 m. buvo suteikta 519 garantijų už 105,7 mln. Lt sumą. Finansinės paramos priemonėmis MK1, MK2, AKF ir mikrokreditais (be bankų lėšomis išduotų kreditų) 2009 m. pasinaudojo 761 SVV subjektas, iš kurių 409-iems buvo suteikta INVEGA garantija, kas sudaro 78,8 proc. visų 2009 m. suteiktų garantijų.

INVEGA išduotų valstybės garantijų nuostolingumo procentas nėra didelis – svyruoja nuo 0,03 proc. iki 1,67 proc., o bendras išduotų garantijų nuostolingumas yra 0,88 proc. (11 lentelė).

11 lentelė. Garantijų portfelio nuostolingumas 2002–2009 m. laikotarpiu, proc.

Metai	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Iš viso
Suteiktų garantijų suma, mln. Lt	16,23	25,26	22,44	54,77	131,06	149,60	123,58	105,70	585,62
Suteiktų garantijų likutis, mln. Lt	0,01	0,65	1,07	8,75	56,00	84,35	85,61	95,12	331,56
Nuostoliai iš viso, mln. Lt	0,16	0,04	0,01	0,31	1,27	1,63	2,07	0,03	5,95
Išduotų garantijų nuostolingumas, proc.	0,98	0,16	0,03	0,58	0,97	1,09	1,67	0,03	0,88
Išmokėtos lėšos už negražintas paskolas, mln. Lt	0,71	0,62	0,19	0,16	0,49	0,19	1,66	3,1	7,12

Šaltinis – INVEGA

Per 2009 m. 163 įmonėms INVEGA valstybės garantijų nesuteikė, nes valstybės garantija teikiama su sąlyga, kad finansuojamas projektas, kuriam teikiama paskola, INVEGA pripažįstamas finansiniu požiūriu pagrįstu (atsiperkančiu), todėl dalis įmonių, gavusių banko sutikimą gauti kreditą, ne visada gauna valstybės garantiją.

3.4.2. Dalinis paskolų palūkanų kompensavimas

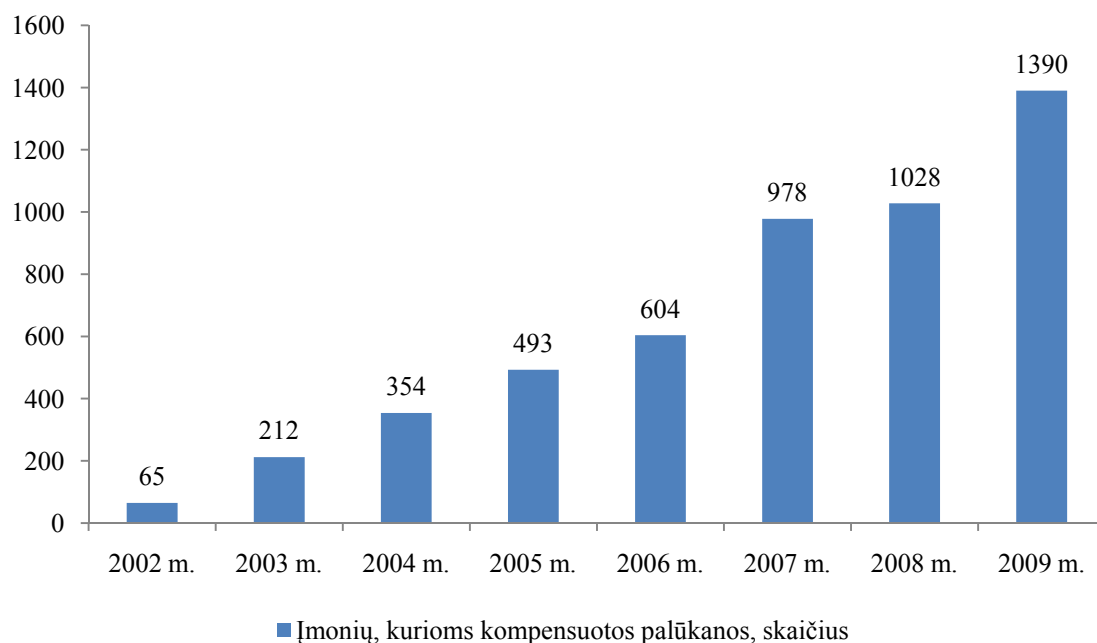
Finansų ministerija, Ūkio ministerija ir INVEGA 2009 m. balandžio 24 d. pasirašė trišalę visuotinės dotacijos finansavimo ir administravimo sutartį, pagal kurią INVEGA ES fondų lėšomis kompensuos dalį paskolų palūkanų ir palengvins MVĮ skolinimosi našta. Palūkanų dengimas – viena iš ESP numatytų priemonių.

Šiai priemonei vykdyti skirta 104 mln. Lt. Paskolų palūkanos iš dalies kompensuojamos²⁶ toms MVĮ, kurios yra gavusios INVEGA garantiją už paskolą ir nuo 2008 m. gruodžio 1 d. iki 2015 m. pabaigos mokės palūkanas. MVĮ kompensuojama 50 proc. sumokėtų palūkanų, bet ne

²⁶ Patvirtinta Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2001-10-29 įsakymu Nr. 322 (2009-09-30 įsakymo Nr. 4-470 redakcija).

daugiau, kaip 5 proc. metinių palūkanų. Apyvartinėms lėšoms suteiktos paskolų palūkanos kompensuojamos ne ilgiau nei 24 mėn., investicinėms – ne ilgiau nei 36 mėn. Kompensuojama paskolos suma negali viršyti 2,5 mln. Lt. 9 pav. nurodytas, įmonių, kurioms kompensuotos palūkanos, skaičius 2002–2009 m.

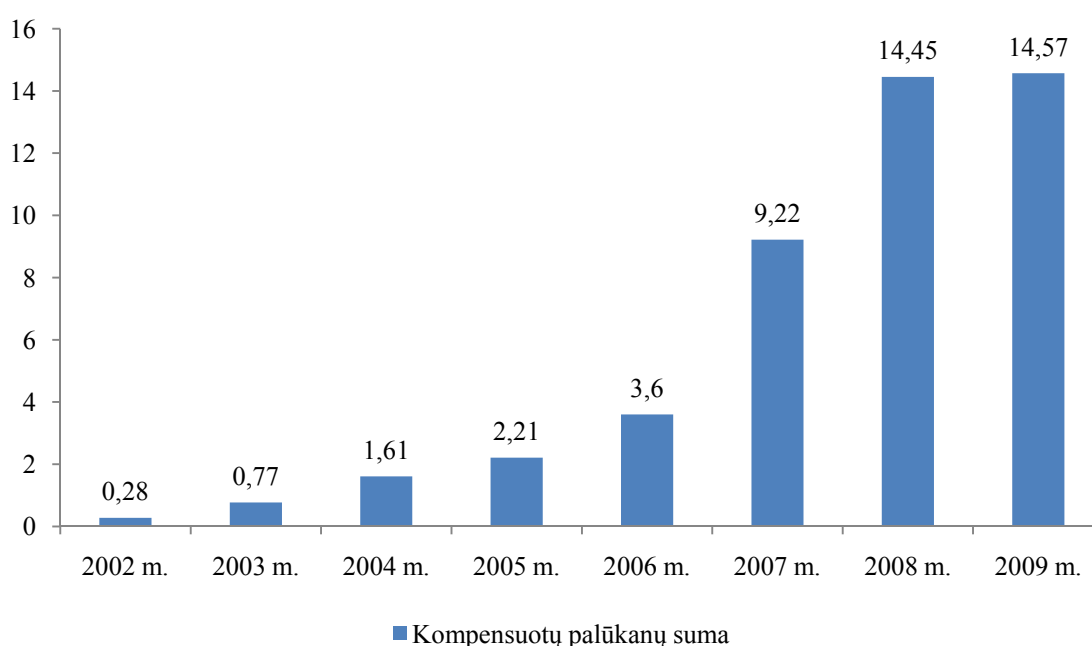
9 pav. Įmonių, kurioms kompensuotos palūkanos, skaičius, vnt.*

*Pastaba: Įmonių, kurioms palūkanos kompensuotos dalinai, skaičius yra tęstinis (persikelia iš praeitų metų)
Šaltinis – INVEGA

Įmonių skaičius, kurioms kompensuojamos palūkanos, nuolat auga, vadinas, ši priemonė yra labai reikalinga SVV subjektams ir ji kasmet populiarėja (10 pav.).

10 pav. Kompensuotų palūkanų suma 2002–2009 m., mln. Lt

Šaltinis – INVEGA

Kaip matyti 9 pav. ir 10 pav., įmonių, kurioms kompensuotos palūkanos, skaičius ir kompensuotų palūkanų sumos nuolat augo, tačiau kompensuotų palūkanų suma 2009 m., palyginti su 2008 m., didėjo 0,83 proc., o įmonių, kurioms kompensuotos palūkanos, skaičius 2009 m., palyginti su 2008 m., padidėjo 35,21 proc. Nuo 2009 m. gegužės mėn. iki 2009 m. gruodžio 31 d. daliniu palūkanų kompensavimu pasinaudojo 1390 įmonių 14,57 mln. Lt sumai.

Pablogėjus ekonominei padėčiai Lietuvoje, INVEGA teikiama dalinio paskolų palūkanų kompensavimo paslaugos paklausa nesumažėjo, nes ji svarbi tiek pradedantiems, tiek plėtojantiems rizikingą verslą verslininkams.

Įgyvendinant priemonę MK1, 65 proc. MVĮ pasinaudojo INVEGA garantija ir 95 proc. gavusių garantijas įmonių pasinaudojo daliniu palūkanų kompensavimu. INVEGA garantavo paskolų už 10,25 mln. Lt. Įgyvendinant priemonę MK2, 60 proc. MVĮ pasinaudojo INVEGA garantija ir 80 proc. gavusių garantijas įmonių pasinaudojo daliniu palūkanų kompensavimu. INVEGA garantavo paskolų už 43,51 mln. Lt.

Audito metu, apklausus 10 proc. SVV subjektų, pasinaudojusių priemonėmis MK1 ir MK2 iš visų finansinių tarpininkų, teikusių šias paslaugas, nustatyta:

1. 53 proc. SVV subjektų tenkino, 28 proc. netenkino ir 19 proc. tenkino iš dalies dokumentų tvarkymo laikotarpis, kuris fiksuojamas nuo paraiškos padavimo datos iki pirmojo lėšų išmokėjimo;
2. SVV subjektai dokumentus tvarkė: 2 proc. – apie 2 savaites; 16 proc. – apie 1 mėn.; 37 proc. – apie 2 mėn.; 20 proc. – apie 3 mėn.; 12 proc. – apie 4 mėn.; 6 proc. – apie 5 mėn. ir 2 proc. – 7 mėn.;
3. Apie 56 proc. SVV subjektų, pasinaudojusių valstybės remiamais kreditais, sumažino darbuotojų skaičių savo įmonėse, 24 proc. – priėmė naujus darbuotojus ir 20 proc. – darbuotojų skaičius nekito; 34 proc. įmonių 2010 m. planuoja sukurti naujų darbo vietų ir 11 proc. to daryti neplanuoja;
4. 85 proc. SVV subjektų, pasinaudojusių INVEGA teikiamomis paslaugomis, teigia, kad parama turėjo įtakos jų įmonės veiklai, iš jų:
  - 51 proc. SVV subjektų gautą kreditą panaudojo apyvartinėms lėšoms papildyti;
  - 12 proc. SVV subjektų įsigijo ilgalaikio turto;
  - 9 proc. SVV subjektų kreditai turėjo įtakos naujoms darbo vietoms kurti;
  - 27 proc. SVV subjektų kreditai padėjo išsaugoti darbo vietas;
  - 1 proc. SVV subjektų, gavusių kreditą, pradėjo veiklą.

Nors iš apklaustų įmonių 68 proc. INVEGA teikiamas finansinės paramos priemonės įvertino teigiamai, tačiau nustatytos bankų sąlygos ir dokumentų tvarkymo terminai tenkino 53 proc. SVV subjektų, pasinaudojusių kreditais.

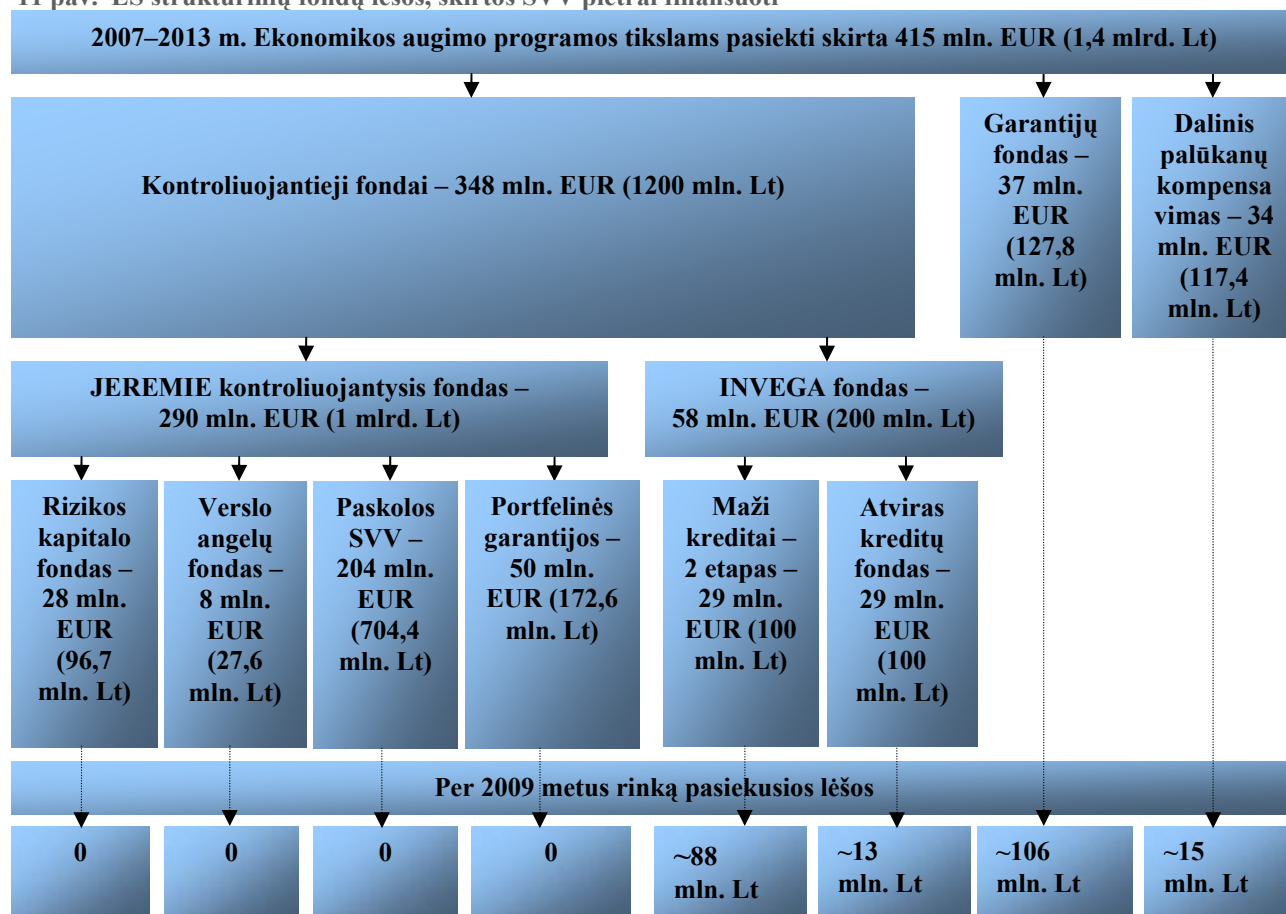
3.5. JEREMIE kontroliuojančiojo fondo veikla

ESP numatyta, kad, be INVEGA fondo, finansiniams ištekliams patekti į rinką bus naudojamas ir esantis JEREMIE kontroliuojantysis fondas (toliau – Kontroliuojantysis fondas), kurio paskirtis – pagerinti finansavimo prieinamumą MVĮ, naudojant įvairių finansinių priemonių rinkinį. Abu fondai įgyvendinami JEREMIE²⁷ iniciatyva.

Dėl kontroliuojančiųjų fondų Europos Investicijų Fondas (EIF) yra pasirašęs nacionalines sutartis su Lietuva (iki 290 mln. Lt), Bulgarija (200 mln. EUR), Graikija, Rumunija, Slovakija (100 mln. EUR), Latvija (91,5 mln. EUR) ir Kipru (20 mln. EUR). Lietuvoje Kontroliuojantysis fondas yra finansuojamas ES struktūrinių fondų lėšomis pagal 2007–2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programą.

Norėdami sužinoti, kokia dalis numatytų fondo lėšų 2009 m. pasiekė rinką ir buvo panaudota skatinti verslui, atlikome Kontroliuojančiojo ir INVEGA fondų vykdomų priemonių analizę (11 pav.).

11 pav. ES struktūrinių fondų lėšos, skirtos SVV plėtrai finansuoti

Šaltinis – Ūkio ministerija

²⁷ JEREMIE – tai bendra Europos Komisijos (EK), Europos investicijų banko (EIB) ir Europos investicijų fondo (EIF) iniciatyva, kuria siekiama suteikti valstybės narėms galimybę, pasinaudojant joms skirtos ES SF paramos dalimi 2007–2013 m. laikotarpiu, pagerinti finansavimo prieinamumą MVĮ, įkuriant atsinaujinančius kontroliuojančiuosius fondus.

Iš pateiktos schemos matyti, kad Kontroliuojančiojo fondo lėšos per 2009 m. rinkos nepasiekė ir numatytiems tikslas nebuvo naudojamos. Tuo tarpu ESP Vyriausybė numatė, kad Kontroliuojantysis fondas bus padidintas beveik 5 kartus (2009-01-01 fonde buvo 275 mln. Lt) ir sukaups ne mažiau kaip 1,3 mlrd. Lt. Šią priemonę pradėjus vykdyti, Vyriausybė tikėjosi, kad bendram finansavimui pritrauks 50 proc. bankų lėšų, kas sudarytų 0,6 mlrd. Lt, ir padidins verslui pasiekiamus išteklius iki 1,9 mlrd. Lt. Plane nurodyta, jog Vyriausybė sieks, kad lėšos per Kontroliuojantįjį fondą būtų pasiekiamos rinkoje jau nuo 2009 m. balandžio ar gegužės mėn. – greičiausiai techniškai įmanomu metu.

Pastebėjimas

Iki 1 mlrd. Lt JEREMIE kontroliuojančiajam fondui numatytų lėšų 2008–2009 m. laikotarpiu pervesta 725 mln. Lt 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšų.

725 mln. Lt Lietuva laiko Liuksemburge, Europos investicijų banke (275 mln. Lt pervesta 2008-11-18, 172,6 mln. Lt – 2009-07-05 ir 277,4 mln. Lt – 2009-07-31). Pagal pateiktus duomenis, už terminuotą indėlį 2008 m. gauta 824 tūkst. Lt pajamų ir patirta 450 tūkst. Lt valdymo išlaidų. Už 2009 m. gauta 3,9 mln. Lt pajamų ir patirta 6,4 mln. Lt valdymo išlaidų. Likutis 2009-12-31 sudaro 722 532 047,54 Lt (sumažėjo 2,5 mln. Lt).

Finansavimo sutartis tarp EIF, Finansų ministerijos ir Ūkio ministerijos buvo pasirašyta 2008 m. spalio 1 d. (su padarytais pakeitimais 2009 m. kovo 4 d.). Per 2008 m. IV ketvirtį EIF pradėjo rengti finansinių priemonių komercines sąlygas ir dokumentus, kad būtų galima skelbti konkursus teikti paraiškas finansiniams tarpininkams atrinkti. Jokių sandorių 2008 m. nebuvo.

2009 m. vykdant Rizikos kapitalo ir Verslo angelų fondo priemones, atrinkti finansiniai tarpininkai, su kuriais sutartys pasirašytos 2010 m. Portfelinės garantijos priemonės buvo nuspręsta atsisakyti dėl mažo bankų susidomėjimo ir 2010 m. numatyta pakeisti ją kita priemone (11 pav.).

Pastebėjimas

ESP didelė dalis skirta Kontroliuojančiojo fondo veiklai Lietuvoje, tačiau pažymėtina, kad su šia Europos Investicijų Fondo administruojama priemone iki ekonomikos nuosmukio jau dirbo Keturioliktoji Vyriausybė. EIF vyresnysis projektų vadybininkas akcentavo, kad Kontroliuojantysis fondas nebuvo kuriamas kaip krizės įveikimo instrumentas, o skirtas kaip ilgalaikė finansų rinkos vystymo priemonė Lietuvoje, todėl jie negali paskubinti fondo veiklos ir per jį rinką pasieksiančių pinigų.

Vykdant priemonę Paskolos SVV, 2009 m. buvo atrinkti 4 finansiniai tarpininkai: AB SEB bankui numatyta skirti 259 mln. Lt, AB Swedbank – 180 mln. Lt, AB DnB Nord – 86,3 mln. Lt ir AB Šiaulių bankui – 69 mln. Lt. Bankai prie jiems paskirtų išskolinti lėšų privalės pridėti 50 proc. nuosavų lėšų. 2009 m. sutartis pasirašyta su AB SEB banku, 2010 m. kovo mėn. – su kitais dviem bankais. AB DnB Nord bankas nutarė sutarties nepasirašyti, todėl jam skirti pinigai bus perskirstyti kitoms priemonėms arba proporcingai padalyti kitiems finansiniams tarpininkams.

Už JEREMIE fondo priemonių administravimą atsakingas EIF, kuris, ministerijos nuomone, buvo atrinktas valdytoju, tikintis, kad jo kompetencija ir patirtis užtikrins finansų inžinerijos instrumentų įgyvendinimo kokybę ir spartą. Ūkio ministerija pažymėjo, kad pagreitinti šio proceso negalėjo, nors Priežiūros komiteto posėdžių metu buvo skiriama pakankamai dėmesio JEREMIE fondo priemonių įgyvendinimo pažangai. Atsižvelgiant į tai, kad Priežiūros komiteto posėdžiuose

EIF atstovai nepateikė fondo priemonių įgyvendinimo tvarkaraščio, šios problemos sprendimas buvo perkeltas į aukščiausią – Ūkio ministerijos, Finansų ministerijos, Europos investicinio fondo, Europos investicinio banko vadovų – lygmenį. Per 2009 m. JEREMIE kontroliuojančiojo fondo priemonių įgyvendinti nepavyko.

Nors Ūkio ministerija, atsižvelgusi į pasaulinės finansinės krizės padarinius Lietuvos ūkiui ir siekdama suteikti šalies ekonomikai plėtros stimulą, ėmėsi atitinkamų priemonių, norėdama paspartinti JEREMIE kontroliuojančiojo fondo numatytų iki 1 mlrd. Lt (290 mln. EUR) panaudojimą Lietuvoje, iš šio fondo 2009 m. į Lietuvos rinką nepateko nė vienas litas.

3.6. Verslo finansavimo galimybių išplėtimo rezultatai

Verslo finansavimo galimybėms išplėsti skirtos priemonės ir jų įgyvendinimas pateikta 12 lentelėje. Pažymėtina, kad skirtingomis verslo finansavimo galimybėms išplėsti skirtomis priemonėmis vienu metu gali naudotis tos pačios įmonės. Pavyzdžiui, iš 761 įmonės, gavusios valstybės remiamus kreditus, tos pačios – 409 pasinaudojo valstybės garantija ir 397 naudojasi palūkanų kompensavimu

12 lentelė. Verslo finansavimo galimybių išplėtimo priemonėms skirtos ir faktiškai panaudotos lėšos, mln. Lt

ESP dalis	ESP priemonė	Patvirtinta ūkio ministro įsakymu, arba sudarytų su projektų vykdytojais sutarčių suma	Faktiškai panaudotos lėšos	Priemone pasinaudojusių įmonių skaičius, vnt.
Verslo finansavimo galimybių išplėtimas	Valstybės garantija gauti kreditą: Garantijų fondas	129,0	105,7	110
	Valstybės remiami kreditai: MK I (biudžeto lėšos)	16,7	21,4	191
	Valstybės remiami kreditai: INVEGA fondas	200,0	108,4	422
	Valstybės remiami kreditai: JEREMIE fondas	725,0	0	0
	Dalinis palūkanų kompensavimas	104,0	14,6	993
	2006 m. pradėta realizuoti tęstinė mikrokreditų priemonė	0	10,4	148
Iš viso		1 174,7	154,8	1864

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Matome, kad verslo finansavimo galimybėms išplėsti skirtomis priemonėmis 2009 m. pasinaudojo apie 1864 įmonės.

Iš ESP verslo finansavimo galimybėms išplėsti numatytų 2,1 mlrd. Lt (1,9 mlrd. Lt Kontroliuojantysis fondas ir 0,2 mlrd. Lt INVEGA fondas) buvo skirta 1,17 mlrd. Lt, o rinką pasiekė apie 0,15 mlrd. Lt.

4. Ekonomikos skatinimo plano įtaka SVV

4.1. Bankų išduotų paskolų duomenų analizė

Lietuvos bankams pristabdžius kreditavimą tiek verslui, tiek fiziniams asmenims, reikėjo palengvinti galimybes skolintis, todėl, vykdant ESP numatytas priemones, Vyriausybė turėjo siekti, kad finansiniai ištekliai kiek galima sparčiau pasiektų rinką.

Minėta, kad priemonei MK1 įgyvendinti buvo skirta 16,69 mln. Lt Ūkio ministerijos administruojamos programos lėšų, priemonėms MK2 ir AKF – 200 mln. Lt INVEGA fondo lėšų, finansuotų iš ES struktūrinių fondų. Faktiškai šioms priemonėms įgyvendinti panaudota tik 130 mln. Lt, todėl kyla klausimas, ar šių lėšų pakanka, kad jos iš esmės paveiktų blogėjančią bendrą skolinimosi susitraukimo tendenciją. Šiuo tikslu atlikome bankų išduotų paskolų juridiniams asmenims analizę (13 lentelė).

13 lentelė. Paskolų likučiai nominalia verte juridiniams asmenims, tūkst. Lt

Metais	2005	2006	2007	2008	2009
Juridinių asmenų (skolininkų) skaičius, vnt.	16846	19449	23571	29846	28796
Paskolų likutis nominalia verte, tūkst. Lt	17.444.788	24.837.448	34.271.950	40.423.223	35.428.831

Šaltinis – Lietuvos bankų asociacija

Iki 2009 m. išduodamų paskolų likučiai nominalia verte nuolat augo, o per 2009 m. sumažėjo 4,99 mlrd. Lt, arba 12,36 proc., lyginant su 2008 m. 14 lentelėje pateikti paskolų likučiai nominalia verte už 2008–2009 m. laikotarpį (kas ketvirtį).

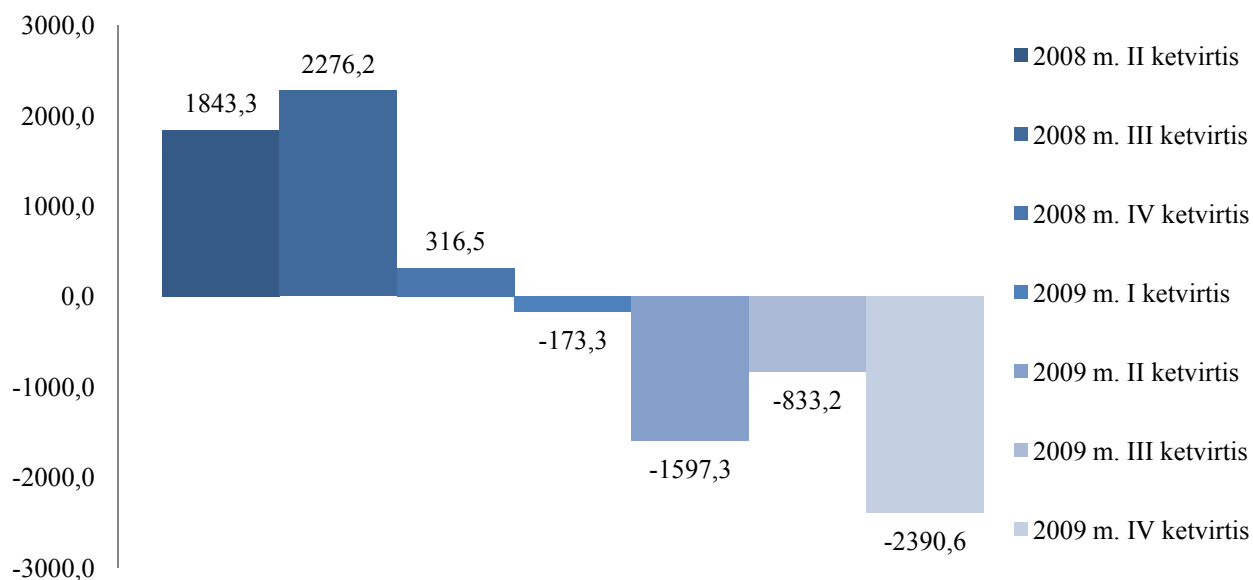
14 lentelė. Paskolų likučiai nominalia verte, tūkst. Lt

Metai	2008				2009			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Paskolų likutis nominalia verte	35.987.262	37.830.533	40.106.699	40.423.233	40.249.958	38.652.697	37.819.454	35.428.831

Šaltinis – Lietuvos bankų asociacija

Analizuojant 14 lentelėje pateiktus duomenis, galima matyti juridiniams asmenims išduodamų kreditų sumažėjimą (susitraukimą), kuris lėmė susidariusią bendrą ekonominę situaciją Lietuvoje. Kaip didėjo ar mažėjo išduodami kreditai juridiniams asmenims, lyginant su prieš tai buvusiu ketvirčiu, matyti 12 pav.

12 pav. Juridiniams asmenims išduodamų kreditų pokytis kas ketvirtį, mln. Lt

Šaltinis – Lietuvos bankų asociacija

Matome, kad 2008 m. IV ketvirtį kreditų išdavimas juridiniams asmenims nors ir smarkiai krito, tačiau išlaikė augimo tendenciją, o nuo 2009 m. I ketvirčio kreditų išdavimas mažėjo. Stiprus kritimas buvo jaučiamas 2009 m. II ir IV ketvirtį, tuo metu kreditų buvo išduota atitinkamai 1,6 mlrd. Lt ir 2,4 mlrd. Lt mažiau, nei prieš tai buvusį ketvirtį. Šie skaičiai rodo, kad bankai gerokai sumažino juridinių asmenų kreditavimą.

Tam, kad iš dalies kompensuotų į rinką nepapuoLANčius pinigų srautus ir išplėstų galimybę skolintis, Vyriausybė planavo skirti 0,2 mlrd. Lt lėšų, paskirstant jas per priemones MK1, MK2 ir AKF, tačiau per 2009 m. tiesiogiai verslą pasiekė apie 0,13 mlrd. Lt.

Ūkio ministerijos nuomone, prieš krizę vykęs besaikis skolinimas(is) buvo destabilizuojantis faktorius, daug pavojingesnis ekonomikai, nei 2009 m. stebėtas bankų kreditavimo portfelio ir naujai išduodamų paskolų skaičiaus kritimas. Be to, bankų portfelio reguliavimas yra už Ūkio ministerijos kompetencijos ribų. Kaip minėta, tik JEREMIE priemonė galėjo būti tarpininkų įgyvendinta sparčiau, tačiau netgi ji, pilnai įgyvendinta, kompensuotų tik iki 20 proc. bendro paskolų portfelio sumažėjimo.

Ministerijos vertinimu, pakankamai efektyviai suteikti mažieji kreditai ne tik padėjo išlikti verslams ir išsaugoti darbo vietas, tačiau ir atliko svarbų lūkesčių formavimo darbą, ypač Lietuvos regionuose.

Per vykdomas priemones MK1, MK2 ir AKF į rinką patekė 0,13 mlrd. Lt negali atstoti bankų skolinimo sumažėjimo, kuris 2009 m. sudarė apie 4,99 mlrd. Lt, todėl šių priemonių sukurta nauda negalėjo iš esmės pakeisti bendros ekonominės padėties Lietuvoje, nes ši Vyriausybės skirta suma sudarė tik 2,6 proc. nuo nurodytos sumažėjusios kreditų sumos.

4.2. ESP įtaka ūkio subjektų skaičiui ir įmonių bankroto procesui

Norėdami įsitikinti, kokie rezultatai pasiekti, vykdant ESP nurodytą tikslą – „išlaikyti darbo vietas ir taip mažinti socialinę įtampą visuomenėje“, išnagrinėjome Statistikos departamento pateiktus duomenis, turinčius įtakos šio tikslo įgyvendinimui. Pažymėtina, kad 2009 m. pateikti statistiniai duomenys yra išankstiniai.

Patikrinome ūkio subjektų skaičiaus kitimą, t. y. 2008 m. ir 2009 m. įregistruotus, išregistruotus ir veikiančius Lietuvos ūkio subjektus (15 lentelė).

15 lentelė. Lietuvos ūkio subjektai 2008–2009 m., vnt.

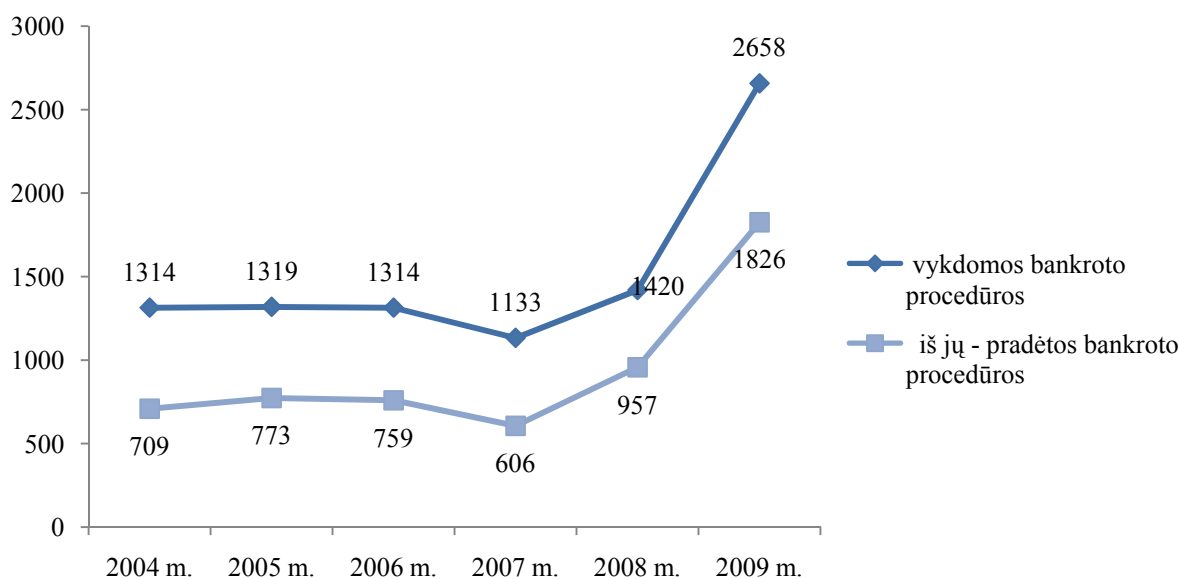
Ūkio subjektai	2008 m.	2009 m.
Įregistruota iš viso	173140	175780
Veikiantys	84574	83201
Įregistruota per metus	8514	8254
Išregistruota per metus	4448	5634

Šaltinis – Statistikos departamentas

Manome, kad naujų įmonių steigimasis ir veikiančių įmonių gausėjimas atitiktų nurodyto ESP tikslo pasiekimo rezultatus. Iš viso 2009 m. Lietuvoje buvo užregistruota 175780 ūkio subjektų, t. y. 2640 daugiau, negu 2008 m., tačiau veikiančių ūkio subjektų buvo 83201, arba – 1373 mažiau, negu 2008 m.

Kaip matome 14 lentelėje, per 2009 m. buvo išregistruota 5634 ūkio subjektai, t. y. 1186 daugiau, negu 2008 m. Per 2008 m. iš viso buvo įregistruota 8514 ūkio subjektų, o per 2009 m. – 8254, t. y. 260 ūkio subjektų mažiau, nors pagal ESP nustatytus tikslus parengtos priemonės turėjo skatinti verslumą. Bankrutuojančių įmonių skaičius per 2009 m. gerokai išaugo, lyginant su 2004–2008 m. laikotarpiu. Iš viso Lietuvoje 2009 m. buvo vykdomos 2658 bankroto procedūros, iš kurių net 1826 pradėtos tais pačiais metais (13 pav.).

13 pav. Įmonių bankroto procesai 2004–2009 m., vnt.

Šaltinis – Statistikos departamentas

13 pav. matyti, kad nuo 2004 m. iki 2005 m. pradėtų bankroto procedūrų skaičius didėjo, o nuo 2006 m. iki 2007 m. – mažėjo. Ypač šis skaičius sumažėjo 2007 m., tačiau jau po metų, gerokai išaugo. Pažymėtina, kad 2009 m. bankroto procedūrų pradėta dvigubai daugiau negu 2008 m.

Iš viso per 2004–2009 m. laikotarpį pradėta 5630 įmonių bankroto bylų, iš jų – 2009 m. 1826 bylos, arba 37 proc. visų per tą laikotarpį pradėtų bylų.

Įmonių bankroto valdymo departamento duomenimis, dažniausios 2005–2009 m. bankroto priežastys yra:

- nemokumas, dideli išsiskolinimai – 21 proc.;
- apyvartinių lėšų trūkumas – 20,2 proc.;
- rinkos praradimas (pardavimų sumažėjimas, pagrindinio kliento praradimas, nepaklausė prekė, išaugusi konkurencija) – 14,4 proc.;
- vadybos stoka (neūkiškumas, vadovų neprofesionalumas) – 7,4 proc.;
- nenustatytos bankroto priežastys – 24,8 proc.

Iškeliamų bankroto bylų vidurkis 2009 m. buvo 152 bylos per mėnesį. Pagrindinės 2009 m. bankroto priežastys ir jų procentinis pasiskirstymas yra beveik toks pat kaip ir ankstesniais metais (2 ir 3 priedai).

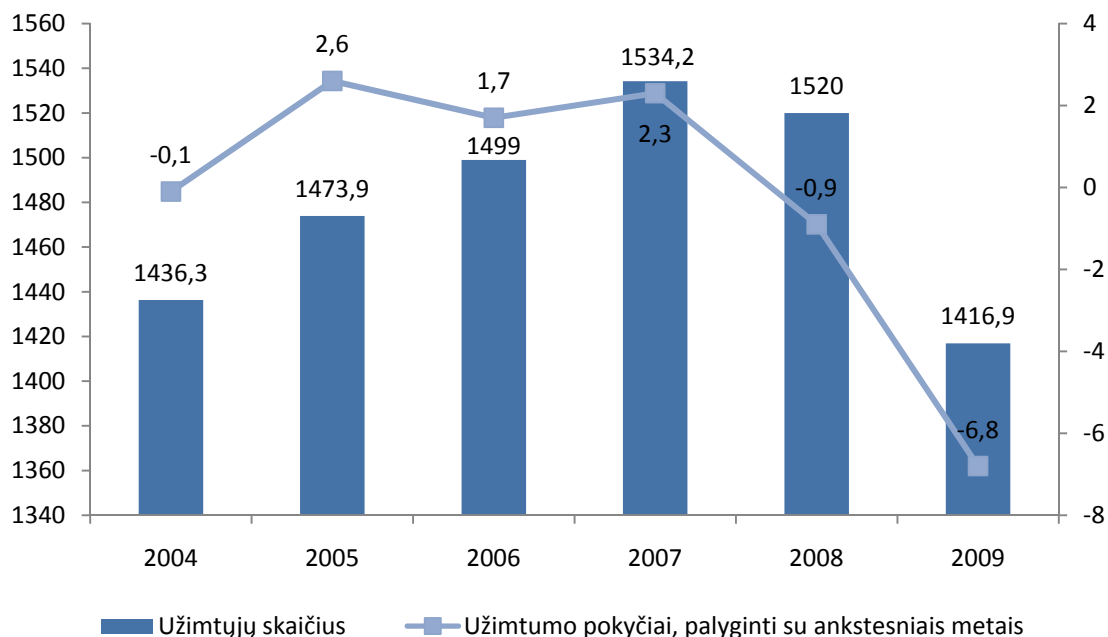
Ūkio ministerijos nuomone, išsaugoti darbo vietas ir pristabdyti SVV įmonių bankrotus padeda Saulėtekio komisijos įgyvendinti pasiūlymai, palengvinantys mokesčių kreditų suteikimą (per metus jų apimtis išaugo beveik 30 kartų), mokesčių užskaitų ir nepriemokų perdavimo tvarką. Šios priemonės suteikia verslui galimybę atidėti tokių kreditorių kaip „Sodra“ ir VMI reikalavimus. Tai buvo vienos labiausiai laukiamų ir skubiai įgyvendintų Saulėtekio priemonių.

Veikiančių ūkio subjektų skaičiaus mažėjimas ir gerokai išaugęs pradėtų įmonių bankrotų procedūrų skaičius rodo, kad ESP numatytas tikslas – išlaikyti darbo vietas – 2009 m. nebuvo pasiektas.

4.3. ESP įtaka Lietuvos gyventojų užimtumo, nedarbo lygiui ir gyventojų migracijai

Atlikus Lietuvos gyventojų užimtumo pokyčių 2004–2009 m. laikotarpio analizę, nustatyta, kad užimtumo lygis²⁸ Lietuvoje 2009 m. smarkiai krito (14 pav.).

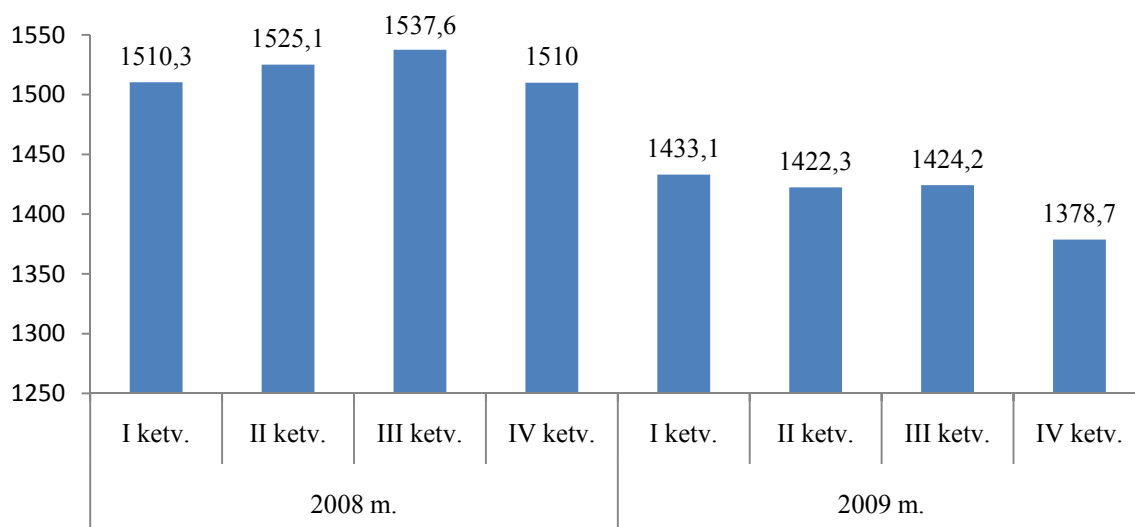
²⁸ Užimti gyventojai – 15 metų ir vyresni asmenys, dirbantys bet kokią darbą, gaunantys už jį darbo užmokestį pinigais ar natūra arba turintys pajamų ar pelno. Užimtumo lygis – užimtų 15–64 metų amžiaus gyventojų ir to paties amžiaus visų gyventojų santykis.

14 pav. Užimti gyventojai, (tūkst.) ir užimtumo pokyčiai, palyginti su ankstesniais metais

Šaltinis – Statistikos departamentas

Kaip matyti 14 pav., nuo 2004 m. iki 2007 m. Lietuvoje žmonių užimtumas kasmet didėjo, o nuo 2007 m. pradėjo mažėti, t.y. 2008 m. sumažėjo 0,9 proc., lyginant su 2007 m., ir 2009 m. dar krito 6,8 proc., lyginant su 2008 m. Kitaip tariant, 2009 m. Lietuvoje dirbančiųjų buvo 103,1 tūkst. ($1520 - 1416,9 = 103,1$) mažiau negu 2008 m. Tuo tarpu 2008 m. dirbančiųjų sumažėjo tik 14,2 tūkst. ($1534,2 - 1520 = 14,2$). Per 2009 m. dirbančiųjų sumažėjo 7,3 karto daugiau negu per 2008 m.

Palyginus 2008–2009 m. gyventojų užimtumą, nustatyta, kad iki 2008 m. III ketvirčio jis pamažu augo, o pradedant 2008 m. III ketvirčiu šis rodiklis nuo 1537,6 tūkst. sumažėjo iki 1510,0 tūkst. Dar didesnis nuosmukis buvo 2009 m. I ketvirtį, kai užimtumas tesiekė 1433,1 tūkst.

15 pav. Lietuvos gyventojų užimtumas 2008–2009 m. atskirais ketvirčiais, tūkst.

Šaltinis – Statistikos departamentas

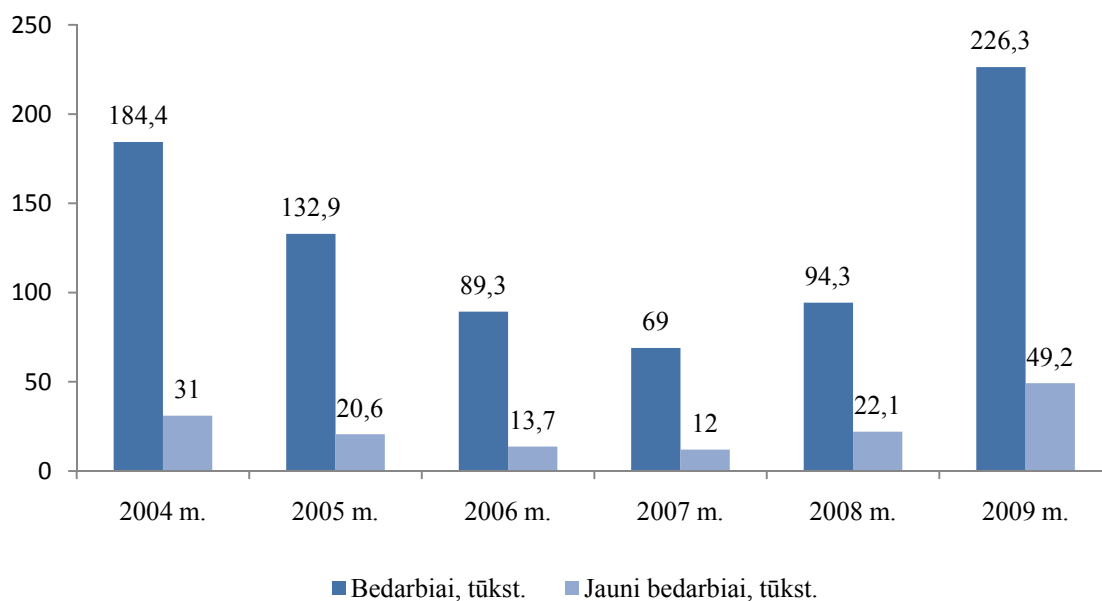

Kaip matyti 15 pav., 2009 m. II ir III ketvirčiais gyventojų užimtumas svyravo nuo 1422,3 iki 1424,2 tūkst., tačiau 2009 m. IV ketvirtį jis sumažėjo iki rekordinio rodiklio – 1378,7 tūkst.

Gyventojų užimtumo rodikliai rodo, kad nepaisant vykdomų ESP priemonių, 2009 m. gyventojų užimtumas mažėjo.

Audito metu palyginome registruotų bedarbių pokyčius 2004–2009 m. laikotarpiu (16 pav.).

16 pav. Bedarbiai Lietuvoje 2004–2009 m. laikotarpiu, tūkst.

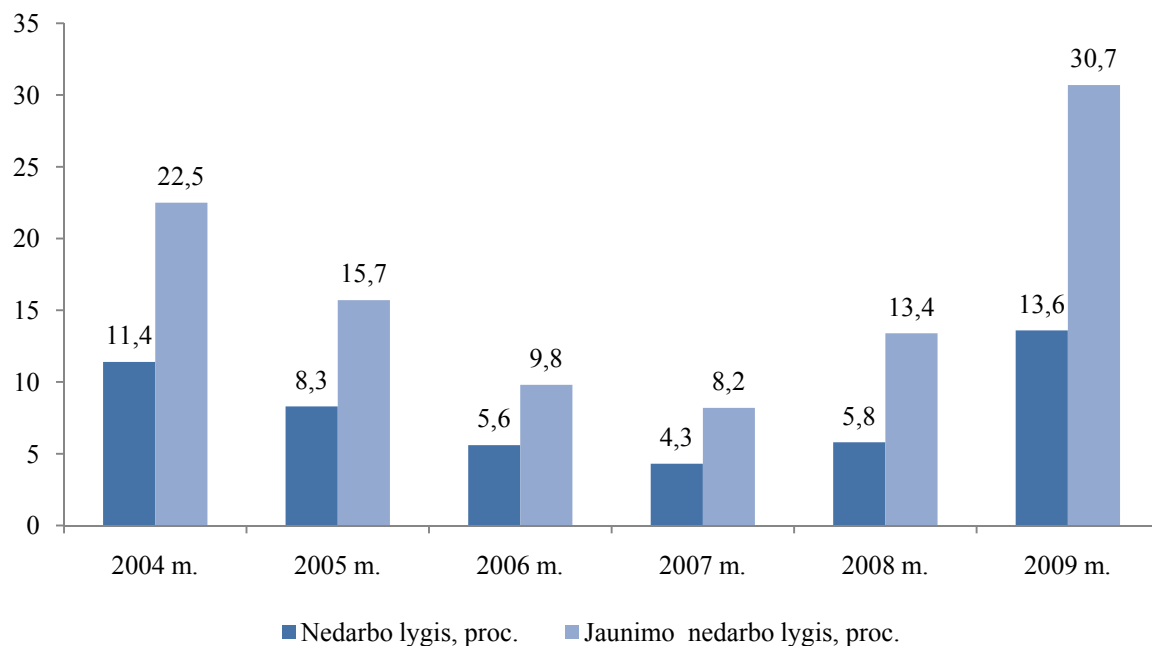

Šaltinis – Statistikos departamentas

16 pav. matyti, kad nuo 2004 m. iki 2007 m. bedarbių skaičius Lietuvoje kasmet mažėjo. 2009 m. bedarbių skaičius Lietuvoje išaugo 2,4 karto, arba 140 proc., lyginant su 2008 m., tuo tarpu per 2008 m. šis rodiklis padidėjo 1,4 karto, arba 36 proc., lyginant su 2007 m.

Vyriausybės priemonės išlaikyti darbo vietas ir mažinti socialinę įtampą visuomenėje buvo nepakankamos, nes 2009 m. Lietuvoje bedarbių buvo registruojama beveik 2,5 karto daugiau negu 2008 m.

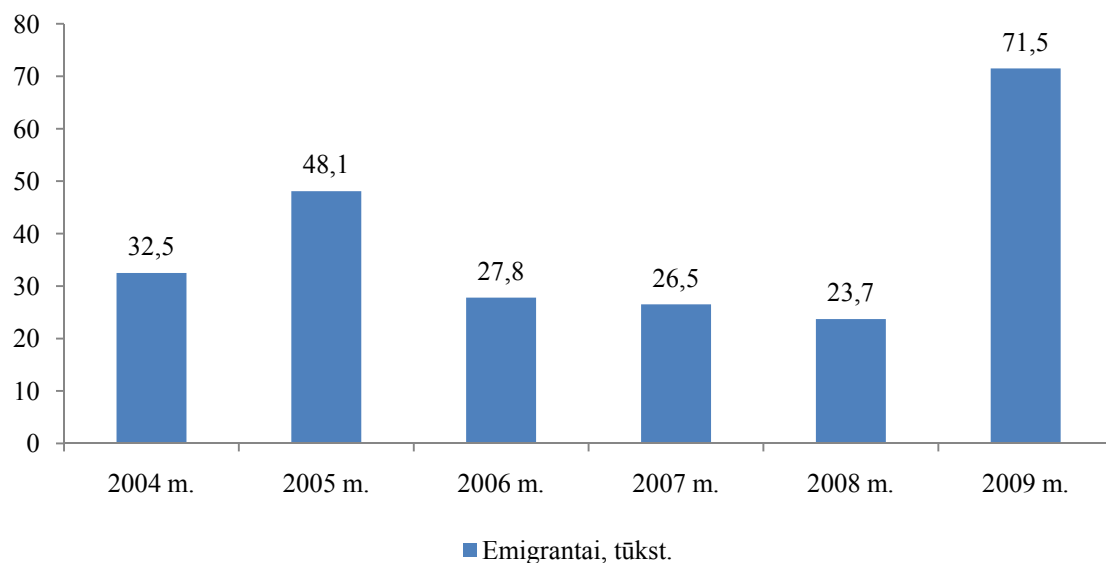
Jaunimo nedarbo lygis 2008 m., lyginant su 2007 m., išaugo 1,63 karto, o 2009 m., lyginant su 2008 m., išaugo 2,29 karto (17 pav.).

17 pav. Nedarbo lygis Lietuvoje 2004–2009 m. laikotarpiu, tūkst.

Šaltinis – Statistikos departamentas

Kaip matyti 17 pav., jaunimo nedarbo lygis yra kur kas didesnis už bendrąjį nedarbo lygį Lietuvoje. Tiek 2008 m., tiek 2009 m. jaunimo nedarbo lygis buvo 2,3 karto didesnis už bendrąjį šalies nedarbo lygį. 2004–2007 m. šis skirtumas nebuvo didesnis daugiau nei 2 kartus.

Bedarbystės augimas ir užimtumo mažėjimas Lietuvoje skatina gyventojus emigruoti į kitas šalis. Pažymėtina, kad nuo 2005 m. iki 2008 m. emigrantų srautas tolygiai mažėjo, o 2009 m. išaugo trigubai (18 pav.).

18 pav. Lietuvos Respublikos deklaruotos ir nedeklaruotos emigracijos srautai 2004–2008 m., tūkst.

Šaltinis – Statistikos departamentas

Emigrantų iš Lietuvos vis daugėja, todėl manome, kad tam turi įtakos nemažėjanti socialinė įtampa visuomenėje ir ESP šiam reiškiniui esminio poveikio 2009 m. neturėjo.

Mūsų manymu, darbo vietų išsaugojimo politika krizės metu yra mažiau efektyvi nei naujų darbo vietų kūrimas, nes ekonomikos atsigavimą pirmiausia užtikrina naujų darbo vietų kūrimo strategija arba užimtumo strategijos parengimas ir jos įgyvendinimas. Pažymėtina, kad audito metu Ūkio ministerija 2010 m. pirmuoju prioritetu jau nurodė darbo vietų kūrimą ir išsaugojimą.

Nemažėjanti socialinė įtampa visuomenėje dėl nedarbo augimo, skatinanti gyventojus emigruoti, mažina Lietuvos vartotojų skaičių ir vidaus rinką, o tai turi įtakos bendrai ekonominei padėčiai. ESP įtaka darbo vietų išsaugojimui 2009 m. buvo minimali, nes plane numatytos priemonės nepajėgios sustabdyti spartaus nedarbo augimo Lietuvoje.

Be to, Ūkio ministerija nenustatė vertinimo kriterijų, pagal kuriuos būtų galima įvertinti, kokią įtaką darbo vietų išsaugojimui turės ESP, o kiek darbo vietų bus išsaugota pačių verslininkų.

5. Ekonomikos skatinimo plano įgyvendinimo rezultatai

Atskiru ESP prioritetu Ūkio ministerija laiko viešumo siekį – kaip įgyvendinimo kontrolės ir savikontrolės įrankį. Tai pirmas toks bandymas per nepriklausomybės periodą, kai prisiimti Vyriausybės įsipareigojimai pateikiami visuomenei paprasta, lengvai kontroliuojama forma, nevengiant parodyti, kad ne visi planai laiku vykdomi.

Manome, kad Vyriausybės prisiimtų įsipareigojimų viešinimas yra pagirtinas ir sėkmingas pavyzdys.

Ūkio ministerija²⁹, pateikusi 2009 m. ESP įgyvendintus rezultatus ir ministerijos 2010 m. prioritetinius darbus, pažymėjo, „jog Penkioliktoji Vyriausybė 2009 m. kovo mėn. patvirtino dvejų metų ESP (pažymėtina, kad ūkio ministro 2010 m. sausio 25 d. įsakymu patvirtintame priede pirmą sykį nurodytas plano įvykdymo terminas) ir toliau numato tęsti darbą visomis penkiomis plano kryptimis. Svarbiausias ESP tikslas – Lietuvoje sukurti finansinės paramos priemonę, kuri veiktų panašiai kaip kitose šalyse įgyvendinami vadinamieji „*stimulus package*“ (skatinimo įrankiai), skirti galimam ūkio nuosmukiui sustabdyti“.

Ūkio ministerija, pateikusi 2009 m. ESP įgyvendinimo rezultatus, nurodė, kad iš 2009 m. skirtų išmokėti 9,2 mlrd. Lt ES struktūrinės paramos lėšų ESP priemonių vykdytojams ūkio ministro įsakymais paskirta 2,5 mlrd. Lt, tačiau nenurodė, kiek faktiškai šių lėšų panaudota. Šie duomenys buvo nustatyti audito metu ir pateikti 16 lentelėje.

²⁹ Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2010-01-25 įsakymo Nr. 4-72 priedas „Ūkio ministerijos 2010 metų prioritetiniai darbai“ (2010-04-01 įsakymo Nr. 4-260 nauja redakcija).

16 lentelė. 2009 m. ESP dalies priemonių įgyvendinimo rezultatai, mln. Lt

Priemonės pavadinimas	Ūkio ministerijos skirta išmokėjimo suma	Ūkio ministerijos pervesta priemonių vykdytojams suma	VK nustatyta faktiškai panaudota suma (lėšos, pasiekusios rinką)
Viešieji pastatai	596,0	145,2	145,2
Priemonė „Naujos galimybės“	41,3	1,7	1,7
JEREMIE kontroliuojantysis fondas	725,0	450,0	0
INVEGA fondas	200,0	200,0	108,4
Dalinis palūkanų kompensavimas	104,0	18,6 ³⁰	14,6
Garantijų fondas	129,0	20,0	0 ³¹
Kitos Ūkio ministerijos priemonės	747,0	146,6	126,5 ³²
Iš viso	2.542,3	982,1	396,4

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Įvertinę tik ūkio ministro įsakymais paskirtas 2.542,3 mln. Lt lėšas ir lėšas, kurios buvo pervestos priemonių vykdytojams, matome, kad rinką faktiškai pasiekė 396,4 mln. Lt.

Audito metu Ūkio ministerija pateikė papildomus 2009 m. ESP priemonių įgyvendinimo duomenis (4 priedas), tačiau, mūsų nuomone, skirtingų ESP priemonių rezultatai negali būti pateikti suminėje išraiškoje ir įvardinami kaip verslo įmonėms išmokėtos ir panaudotos lėšos. Manome, kad tokių priemonių kaip garantijų fondas, mokestiniai kreditai, atstatyta prekinio kredito draudimo paslauga lėšos, nėra lėšos tiesiogiai pasiekusios rinką.

Pvz., Valstybinė mokesčių inspekcija (VMI), prisidėdama prie verslo aplinkos gerinimo, 2009 m. sudarė 452 mokestinių paskolų sutarčių su įmonėmis už 151 mln. Lt (įmonėms buvo suteikta galimybė atidėti mokesčių nuo šios sumos mokėjimą). Vyriausybė pavedė³³ VMI prie FM užtikrinti, kad tais atvejais, kai viešojo sektoriaus subjektai laiku nevykdo savo finansinių įsipareigojimų mokesčių mokėtojui, atitinkama mokestinė nepriemoka nebūtų išieškoma, atsižvelgiant LR mokesčių administravimo įstatyme nustatytus protingumo ar ekonominio tikslingumo kriterijus ir nesudarant mokestinės paskolos sutarties. Finansų ministerijos duomenimis, iš viso nacionalinio biudžeto mokestinė nepriemoka 2009 m. sausio 1 d. sudarė 1159 mln. Lt, 2010 m. sausio 1 d. – 1518 mln. Lt.

Kalbant apie ESP dalį „Eksportas ir investicijos“, 2009 m. prekinio kredito draudikui „Euler Hermes“ suteikus Lietuvai ypač žemą šalies reitingą, Lietuvos įmonės neteko prekinio kredito draudžiamosios apsaugos. Ūkio, Užsienio reikalų ir Finansų ministerijų pastangomis buvo pasiekta, kad Lietuvos įmonėms eksporto draudimo limitas būtų suteikiamas atsižvelgiant į konkrečios įmonės finansinius ir veiklos rezultatus. „Euler Hermes“ patvirtino, kad prekinio kredito draudimo

³⁰ Ši suma išmokėta iki 2010-03-02.

³¹ Valstybės garantijos suteikiamos bankų ir valstybės skolintoms lėšoms.

³² Ūkio ministerijos duomenimis, nes audito metu šių duomenų netikrinome.

³³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-07-08 pasitarimo protokolas Nr. 57.

limitai atkurti 960 Lietuvos įmonių, kurių prekybos srautas yra 656 mln. Lt. Pažymėtina, kad minėtas patvirtinimas gautas elektroniniu būdu, oficialaus patvirtinimo varianto ministerija nepateikė.

Ūkio ministerijos teigimu, recesija Lietuvoje tęsėsi keturis ketvirčius – nuo 2008 m. III ketvirčio iki 2009 m. II ketvirčio. Ūkio ministerija, atsižvelgdama į susiklosčiusią pasaulinę praktiką, kai per vieną metų ketvirtį sukurtas BVP didėja du kartus iš eilės, lyginant su praėjusiu ketvirčiu, teigia, kad 2009 m. III ketvirtį šalies BVP didėjo 1 proc., lyginant su 2009 m. II ketvirčiu, o 2009 m. IV ketvirčio šalies BVP didėjo 0,5 proc., lyginant su 2009 m. III ketvirčiu (BVP pokyčiai pateikiami eliminavus sezoninių svyravimų įtaką).

Statistikos departamento duomenimis, 2009 m. duomenis lyginant su 2008 m. duomenimis, recesija jau trunka penkis ketvirčius iš eilės ir tęsiasi 2010 m. I ketvirtį, o 2009 m. IV ketvirčio augimas užfiksuotas tik eliminavus sezoninius pokyčius ir atsitiktinius reiškinius.

Pažymėtina, kad išsaugotų ar įkurtų naujų darbo vietų skaičiavimo mechanizmas nesukurtas. Tik auditoriams pateikus paklausimą, INVEGA nurodė pagal vykdomas priemones MK1, MK2 ir AKF išsaugotų ir įkurtų naujų darbo vietų skaičių: išsaugota – 8448 darbo vietos, o įkurta naujų – 210, tačiau tiek INVEGA, tiek Ūkio ministerijos atstovai pripažįsta, kad nėra skaičiavimo mechanizmo, realiai atspindinčio šiuos duomenis.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išvados

1. Ekonomikos skatinimo planą, kurį 2009 m. pradžioje parengė Ūkio ministerija ir jam pritarė Lietuvos Respublikos Vyriausybė, smulkaus ir vidutinio verslo atstovai vertina kaip reikalingą priemonę, nors ne į visus jų pateiktus siūlymus rengiant planą buvo atsižvelgta. Jei Ekonomikos skatinimo planas būtų parengtas 2008 m., kai pasirodė pirmieji ūkio nuosmukio požymiai Lietuvoje, jo poveikis valstybės ūkiui galėjo būti veiksmingesnis. (1 dalis)

2. Rengiant Ekonomikos skatinimo planą, pagrindinė kliūtis verslo plėtrai buvo apyvartinių lėšų trūkumas ir sumažėjusios skolinimosi galimybės, todėl Ūkio ministerijos plane numatytą prioritetą – išplėsti verslo finansavimo galimybes – galima vertinti teigiamai. (1 dalis)

3. Ekonomikos skatinimo plane nenumatytos priemonės, skatinančios kurtis naujiems mokesčių mokėtojams. Pasirinktas vienas iš pagrindinių plano prioritetų – išsaugoti esamas darbo vietas, nėra tinkamiausias, nes esant pasaulinei ekonominei krizei SVV persiorientuoja, ir kai kurių darbo vietų išlaikymas tampa ekonomiškai nenaudingas. Didesnį ekonomikos atsigavimą užtikrintų naujų darbo vietų kūrimas. Šį prioritetą Ūkio ministerija numatė 2010 m. prioritetiniuose darbuose. (1 dalis)

4. Lietuvos tikslas iki 2011 m. pabaigos nacionalinę administracinę naštą verslui sumažinti 30 proc. yra 5 proc. didesnis, o jo įgyvendinimo terminas vienais metais trumpesnis, nei reikalauja ES teisės aktai. Jeigu per 2010 m. nebus atliktas nacionalinės administracinės naštos verslui vertinimas, šis tikslas numatytu laiku gali būti nepasiektas. (2 dalis)

5. Mažinant administracinę (biurokratinę) naštą verslui įgyvendinta 22 proc. Biurokratinės naštos verslui mažinimo darbo grupės pateiktų siūlyimų. Įgyvendinant Saulėtekio komisijos darbo grupių pasiūlymus, neatsižvelgiama į esamą ekonominę padėtį, jie neįgyvendinami skubos arba supaprastinta tvarka, todėl verslo aplinka keičiasi lėčiau, nei norėtų verslo subjektai. Lietuvos Respublikos Vyriausybė neužtikrina griežtesnio ir operatyvesnio ministerijų ir kitų valstybės institucijų ir įstaigų pavedimų, susijusių su Saulėtekio komisijos pasiūlymais, vykdymo. (2 dalis)

6. Ekonominio skatinimo plano įtaka 2009 m. darbo vietų išsaugojimui buvo minimali, nes plane numatytos priemonės nepajėgė sustabdyti spartaus nedarbo augimo Lietuvoje. Be to, Ūkio ministerija nenustatė vertinimo kriterijų, pagal kuriuos būtų galima įvertinti, kiek ir kokią įtaką darbo vietų išsaugojimui turės Ekonomikos skatinimo planas, o kiek darbo vietų bus išsaugota verslo pastangomis. (4 dalis)

7. Vykdytos Ekonomikos skatinimo plano priemonės neturėjo tokio poveikio Lietuvos ekonomikai, kuris būtų leidęs stabilizuoti 2009 m. pradžioje buvusį nedarbo lygį, įmonių bankrotų skaičių, emigracijos srautą, nes šie rodikliai iki 2009 m. pabaigos gerokai išaugo, o veikiančių ir įregistruotų naujų ūkio subjektų skaičius, lyginant su 2008 m., sumažėjo. (4 dalis)

8. Ūkio ministerijos vykdomos priemonės iš esmės buvo svarbios ir reikalingos, tačiau esant ekonominei krizei jos yra nepakankamai veiksmingos dėl palyginti nedidelių kredito sumų ir per ilgai trunkančio jų įgyvendinimo. (3 dalis)

9. Svarbiausias Ekonomikos skatinimo plano tikslas – palengvinti verslo veiklos sąlygas, įtraukti papildomų lėšų į Lietuvos rinką ir palengvinti verslui skolinimosi galimybę, išlaikyti darbo vietas ir taip mažinti socialinę įtampą visuomenėje – 2010 m. gali būti nepasiektas dėl šių priežasčių (3 ir 5 dalis):

9.1. 2009 m. bankų skolinimo kreditų kiekis sumažėjo 5 mlrd. Lt, o plane numatytoms SVV lengvatinėms kreditavimo priemonėms (mažųjų kreditų I ir II etapų priemonės MK1, MK2 ir Atviras kreditų fondas AKF) Vyriausybė skyrė 0,2 mlrd. Lt, iš kurių rinką pasiekė 0,13 mlrd. Lt.

9.2. Vykdomų priemonių MK1, MK2 priežiūros komitetų sprendimas lėšas SVV subjektams skolinti tik litais buvo nelankstus, nes tuo metu eurais skolintis buvo kur kas naudingiau dėl EURIBOR ir VILIBOR didelio skirtumo. SVV įmonėms tai buvo viena iš priežasčių, trukdančių pasinaudoti UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ paslaugomis, nes 2009 m. viduryje, siekiant išvengti bet kokių spekuliacijų lito patikimumu ir stabilumu, Finansų ministerija bei Lietuvos bankas nurodė valstybės remiamus kreditus teikti tik litais.

9.3. Finansiniai tarpininkai (bankai), vykdydami Ekonomikos skatinimo plane numatytas priemones, nesudarė palankių sąlygų gauti paskolas įmonėms, veiklą vykdančioms iki 12 mėn.

9.4. Nors 53 proc. SVV subjektų, pasinaudojusių priemonėmis MK1, MK2, tenkino nustatytos bankų sąlygos ir dokumentų tvarkymo laikotarpis, šis procentas valstybės remiamiems kreditams turėtų būti gerokai didesnis.

9.5. UAB „Investicijų ir verslo garantijos“, administruodama priemonių MK2 ir AKF įgyvendinimą, bankui už paskolintas lėšas yra nustčiusi minimalių metinių palūkanų ribas, todėl tuo atveju, kai VILIBOR ir EURIBOR dydžiai yra mažesni už nustatytas ribas, SVV subjektams ekonominės krizės sąlygomis nesuteikta galimybė skolintis pigiau.

9.6. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nepasiekė Ekonomikos skatinimo plane numatyto tikslo, kad lėšos per JEREMIE kontroliuojantįjį fondą nuo 2009 m. balandžio – gegužės mėn. pasiektų rinką ir pagerintų finansavimo prieinamumą mažoms ir vidutinėms įmonėms (2009-12-31 duomenimis, 725 mln. Lt laikomi Liuksemburge, Europos investicijų banke).

9.7. Nors Ūkio ministerija, matydama pasaulinės finansinės krizės padarinius Lietuvos ūkiui, ėmėsi atitinkamų veiksmų, kad paspartintų JEREMIE kontroliuojančiojo fondo numatytų iki 1 mlrd. Lt (290 mln. EUR) lėšų naudojimą Lietuvoje, tačiau 2009 m. šio fondo numatytų priemonių įgyvendinti nepavyko.

10. Ūkio ministerija viešai skelbia ESP rezultatus, tačiau skelbiama informacija yra nepakankama, kad parodytų, kiek plano priemonių įgyvendinimui numatytų ir skirtų lėšų faktiškai pasiekė verslo subjektus. (5 dalis)

Audito metu įvykę pokyčiai

LR Vyriausybė 2010 m. vasario 17 d patvirtino³⁴ veiklos prioritetus 2010 m. ir jų įgyvendinimo pažangos lentelę. Vienas iš Vyriausybės veiklos prioritetų - darbo vietų kūrimas, nedarbo mažinimas ir ekonomikos skatinimas. Šio prioriteto strateginis tikslas – realiai skatinti ūkio atsigavimą ir padėti pamatus ilgalaikiam augimui. 2010 m. numatyta sukurti ir išsaugoti 60 tūkst. darbo vietų, per metus 5 procentais, palyginti su 2009 m., turėtų padaugėti smulkiojo ir vidutinio verslo subjektų. LR Vyriausybė pavedė Ūkio ministerijai įgyvendinti verslumo ir ekonominio skatinimo priemones, padėsiančias kurti ir išlaikyti daugiau darbo vietų, šalinančias verslui biurokratinės kliūtis, nereikalingą ir nepagrįstą reguliavimą ir kt. verslo sąlygų gerinimo priemones.

Rekomendacijos

Įvertindami tai, kad LR Vyriausybė numatė siektinus 2010 m. rodiklius ir priemones skatinti ūkio atsigavimą, siūlome:

Ūkio ministerijai:

1. Tęsiant 2009 m. pradėto vykdyti Ekonomikos skatinimo plano priemones ir siekiant 2010 m. numatyto Vyriausybės prioritetuose strateginio tikslo – realiai skatinti ūkio atsigavimą ir padėti pamatus ilgalaikiam augimui:

1.1 numatyti konkrečias verslumo ir ekonominio skatinimo priemones ir nustatyti kriterijus, pagal kuriuos būtų vertinamas numatytų priemonių vykdymas;

1.2 parengti stebėsenos ir kontrolės sistemą, užtikrinančią priemonių vykdymo rezultatų pagrįstumą ir viešumą.

2. Įgyvendinant naujas finansinės paramos priemones SVV remti ir siekiant, kad SVV subjektams ekonominės krizės metu būtų suteikta galimybė skolintis pigiau, konkurso sąlygose atsisakyti minimalių metinių palūkanų ribų už bankams paskolintas lėšas, paliekant galimybę jas keisti, atsižvelgiant į ekonominę situaciją Lietuvoje. (9 išvada)

³⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010-02-17 nutarimas Nr. 165.

3. Siekiant pateikti visuomenei realius Ekonominio skatinimo plano įgyvendinimo rezultatus, atskirai pagal plano dalis ir pagal konkretų laikotarpį nurodyti šiuos apskaičiuotus duomenis:

- kiek priemonei įgyvendinti skirta lėšų;
- kiek lėšų patvirtinta ūkio ministro įsakymais;
- kiek faktiškai panaudota lėšų. (10 išvada)

2-ojo audito departamento direktorė

Zita Valatkienė

Vyriausioji valstybinė auditorė

Rita Buidovienė

Valstybinio audito ataskaitos nuorašai pateikti:

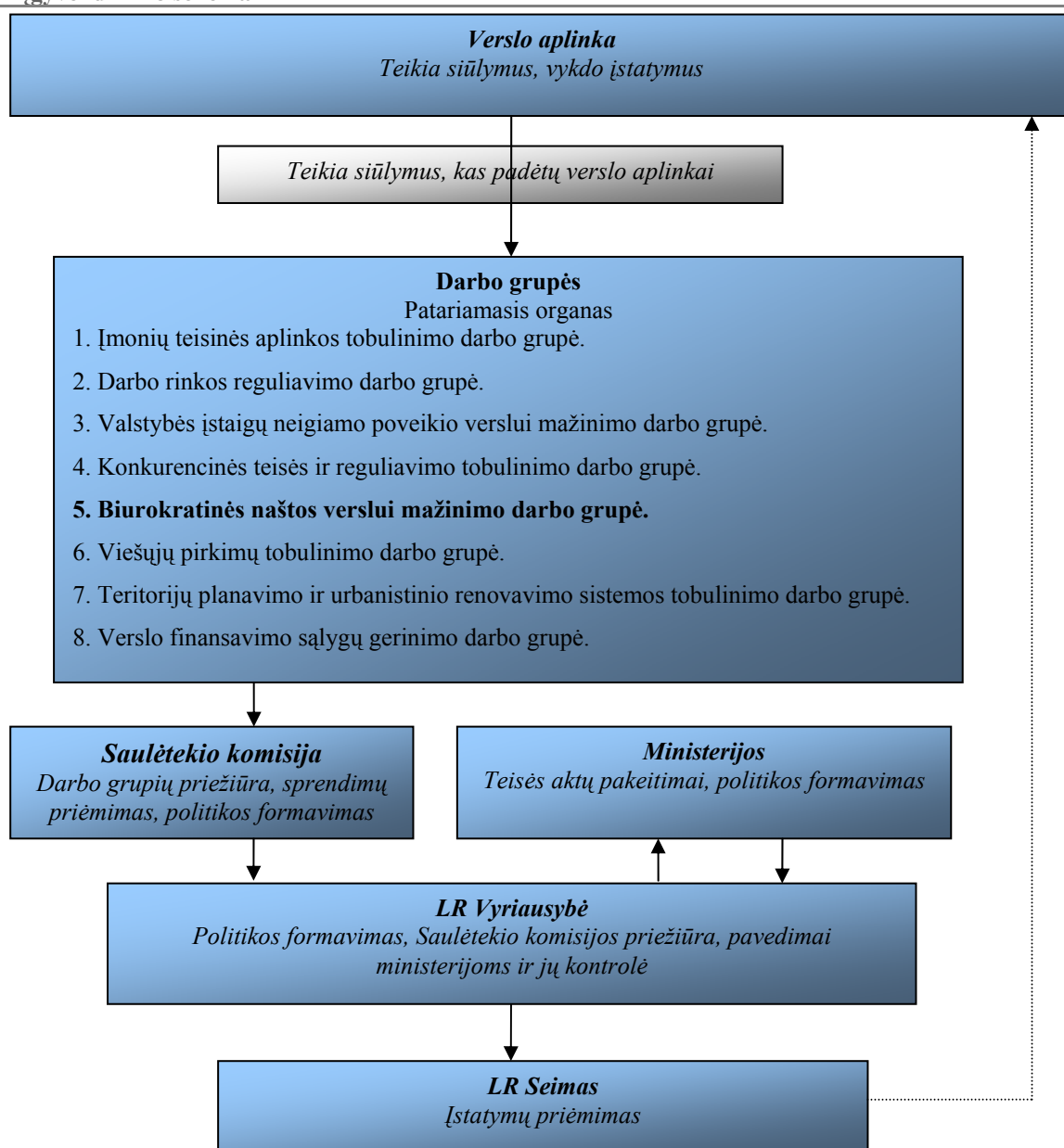
Lietuvos Respublikos Vyriausybei, 1 egz.

Lietuvos Respublikos ūkio ministerijai, 1 egz.

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos „Smulgiojo ir vidutinio verslo plėtra“ 1 priedas

19 pav. Teisės aktų projektų, skirtų verslo aplinkai gerinti, priėmimo ir pasiūlymų bei rekomendacijų įgyvendinimo schema

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Valstybinio audito ataskaitos
„Smulkiųjų ir vidutinio verslo plėtra“
2 priedas

17 lentelė. Įmonių bankroto iškėlimo priežastys ir pradėtų bankroto bylų skaičius (2010-01-26 duomenimis)

Bankroto iškėlimo priežastys	Pradėtų bankroto bylų skaičius, vnt.							Iš viso proc.
	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	proc.	iš viso	
Nėra duomenų, 2005 m. nebuvo prašoma nurodyti ataskaitose duomenų, už 2009 m. dar nepateiktos visos ataskaitos (iki kovo 1 d.)	224	113	101	70	713	14,5	1221	24,8
Pasekmė (nemokumas, dideli įsiskolinimai ir pan.)	103	146	93	260	433		1035	21,0
Apyvartinių lėšų trūkumas	122	160	171	255	286	5,8	994	20,2
Rinkos praradimas	124	144	88	155	200		711	14,4
Vadybos stoka	93	87	71	70	41		362	7,4
Netinkama priežastis (kažkas įrašyta, tačiau nėra nei bankroto priežastis, nei pasekmė)	26	44	33	72	34		209	4,2
Nuostolinga veikla	33	36	22	32	27		150	3,0
Nekilnojamojo turto krizė				10	28		38	0,8
Ekonominė krizė				0	31	0,6	31	0,6
Išorinės priežastys (muitai, akcizai, mokesčiai, valiutų kursai)	8	6	7	3	2		26	0,5
Išaugusios įmonės veiklos išlaidos	4	3		9	8	0,2	24	0,5
Kitos priežastys	2		9	7	6	0,1	24	0,5
Sukčiavimas	8	2	3	2	1		16	0,3
Pirkėjų įsiskolinimas	7	2		1	3		13	0,3
Finansavimo stoka	2	3		3	4		12	0,2
Mirtis (savininko ir/ar direktoriaus)	2	4	1	3	2	0,000	12	0,2
Darbo rinkos pokyčiai, specialistų stoka	4	1	4	1	0	0,000	10	0,2
Akcininkų konfliktai	2		1	2	4	0,1	9	0,2
Nelaimės	1	3	1	0	2	0,000	7	0,1
Sąmoningas verslo žlugdymas	5			0	0	0,000	5	0,1
Turto iššvaistymas				2	1		3	0,1
Savininkas yra asocialus asmuo		2		0	0	0,000	2	0,041
Pasenusios technologijos	1	1		0	0	0,000	2	0,041
Žaliavų trūkumas		1	1	0	0	0,000	2	0,041
Aplaidus apskaitos tvarkymas	1			0	0	0,000	1	0,020
Restruktūrizavimo plano nevykdymas	1			0	0	0,000	1	0,020
Išdalintas turtas pajininkams		1		0	0	0,000	1	0,020
Iš viso	773	759	606	957	1826	100	4921	100

*2009 m. duomenys išankstiniai

Šaltinis – Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos

Valstybinio audito ataskaitos
„Smulgiojo ir vidutinio verslo plėtra“
3 priedas

18 lentelė. Įmonių bankroto bylų iškėlimo priežastys 2009 metais

Bankroto iškėlimo priežastys	Bankroto priežasčių skaičius, vnt.	Bankroto priežastys, proc.
Licencijos nutraukimas	1	0,05
Didėjančios verslo sąnaudos	7	0,38
Neišlaikė konkurencijos	21	1,15
Veiklos nutraukimas, nevykdymas	23	1,26
Nuostolinga veikla	27	1,48
Nenustatyta	27	1,48
Kitos priežastys	27	1,48
Nekilnojamojo turto krizė	28	1,53
Ekonominės krizės rezultatai	31	1,70
Įsipareigojimų nevykdymas	33	1,81
Blogas vadovavimas, administravimas	50	2,74
Apimčių sumažėjimas	205	11,23
Apyvartinių lėšų trūkumas	258	14,13
Įsiskolinimas	402	22,02
Nėra duomenų	686	37,57
Iš viso	1826	100

Šaltinis – Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos

Valstybinio audito ataskaitos
„Smulkią ir vidutinį verslo plėtra“
4 priedas

19 lentelė. Ūkio ministerijos pateikti ESP priemonių įgyvendinimo duomenys už 2009 m.

Priemonės pavadinimas	Ministro įsakymais skirta lėšų bei sudarytų sutarčių su finansiniais tarpininkais suma (mln. Lt)	Verslo įmonių panaudota suma (mln. Lt)	Verslo įmonių skaičius	Valstybės kontrolės pastabos
Pastatų energetinio efektyvumo didinimas	596,0	145,2	243	Viešojo įstaiga Lietuvos verslo paramos agentūra (LVPA), administruojanti šias lėšas, 2010-03-08 dienai duomenų apie verslo įmonių skaičių, kurioms lėšos buvo išmokėtos nepateikė, nes tokios apskaitos neveda
Naujos galimybės	41,3	1,7	219	Viešojo įstaiga Lietuvos verslo paramos agentūra (LVPA), administruojanti šias lėšas, 2010-03-08 dienai duomenų apie verslo įmonių skaičių, kurioms lėšos buvo išmokėtos, nepateikė, nes tokios apskaitos neveda
JEREMIE fondas	725,0	0	0	Duomenys sutampa
INVEGA fondas	200,0	108,4	422	Duomenys sutampa
Dalinis palūkanų kompensavimas	104,0	14,6	1390	Verslo įmonių skaičius turi būti 993, nes 397 įmonės pasinaudojo ne vien tik šita priemone ir jos dubliuojasi
Garantijų fondas	129,0	146,7*	519	146,7 mln. Lt yra bendra garantuotų paskolų suma, o INVEGA suteiktų garantijų suma yra 105,7 mln. Lt Verslo įmonių skaičius turi būti 110, nes 409 įmonės pasinaudojo ne vien tik šita priemone ir jos dubliuojasi.
Kitos ŪM Struktūrinių fondų priemonės	747,0	126,5	564	Šio audito metu priemonė neauditauta
MK1	16,7	21,4	191	Duomenys sutampa
Mikrokreditai		10,4	148	Duomenys sutampa
Mokestiniai kreditai		375,0**	4083**	Valstybinė mokesčių inspekcija, reaguodama į susiklosčiusią ekonominę situaciją Lietuvoje, aktyviai pradėjo taikyti LR mokesčių administravimo įstatymo 110 str. 3 dalį.
Atstatyta prekinio kredito draudimo paslauga		656,0	960	Šio audito metu priemonė neauditauta
Iš viso***:	2559,0	1595,5	8739	

Šaltinis – Ūkio ministerija

* Įskaitant garantuotas paskolas, garantijų už kurias galimas išmokas dengsim ir iš nacionalinių šaltinių.

** Valstybinės mokesčių inspekcijos (VMI) duomenimis, mokestiniais kreditais laikomos ne tik mokestinės paskolos sutartys (452 MPS dėl 151 mln. Lt), bet ir trumpalaikiai (iki 6 mėn.) mokestiniai atidėjimai mokėtojo prašymu, atsižvelgus į protingumo kriterijų.

*** Neatsižvelgiant į galimą priemonių dubliavimąsi, taip pat į tai, kad viena įmonė gali pasinaudoti daugiau nei viena valstybės paramos forma daugiau nei vieną kartą.

Valstybinio audito ataskaitos
„Smulkią ir vidutinį verslą plėtra“
5 priedas

20 lentelė. Rekomendacijų įgyvendinimo planas

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1	2	3	4	5
1.	Tęsiant 2009 m. pradėto vykdyti ESP priemones ir siekiant 2010 m. numatyto strateginio tikslo – realiai skatinti ūkio atsigavimą ir padėti pamatus ilgalaikiam augimui: 1.1 numatyti konkrečias verslumo ir ekonominio skatinimo priemones ir nustatyti kriterijus, pagal kuriuos būtų vertinamas numatytų priemonių vykdymas; 1.2 parengti stebėsenos ir kontrolės sistemą, užtikrinančią priemonių vykdymo rezultatų pagrįstumą ir viešumą.	Ūkio ministerija		
2.	Įgyvendinant naujas finansinės paramos priemones SVV remti ir siekiant, kad SVV subjektams ekonominės krizės metu būtų suteikta galimybė skolintis pigiau, konkurso sąlygose atsisakyti minimalių metinių palūkanų ribų už bankams paskolintas lėšas, paliekant galimybę jas keisti, atsižvelgiant į ekonominę situaciją Lietuvoje.			
3.	Siekiant pateikti visuomenei realius ESP įgyvendinimo rezultatus, atskirai pagal plano dalis ir pagal konkretų laikotarpį nurodyti šiuos apskaičiuotus duomenis: – kiek priemonei įgyvendinti skirta lėšų; – kiek lėšų patvirtinta ūkio ministro įsakymais;			

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
	– kiek faktiškai panaudota lėšų.			
Atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais: (Pareigų pavadinimas) (Vardas ir pavardė) (Kontaktinė informacija)				

Plano sudarymo paaiškinimas:

- ▶ 1–3 lentelės stulpelius užpildo auditorius. Prireikus lentelė gali būti papildyta stulpeliu – pastebėjimas ar išvada;
- ▶ 4–5 lentelės stulpelius užpildo subjekto, kuriam pateikta rekomendacija, atsakingas atstovas. Nurodomas atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą.